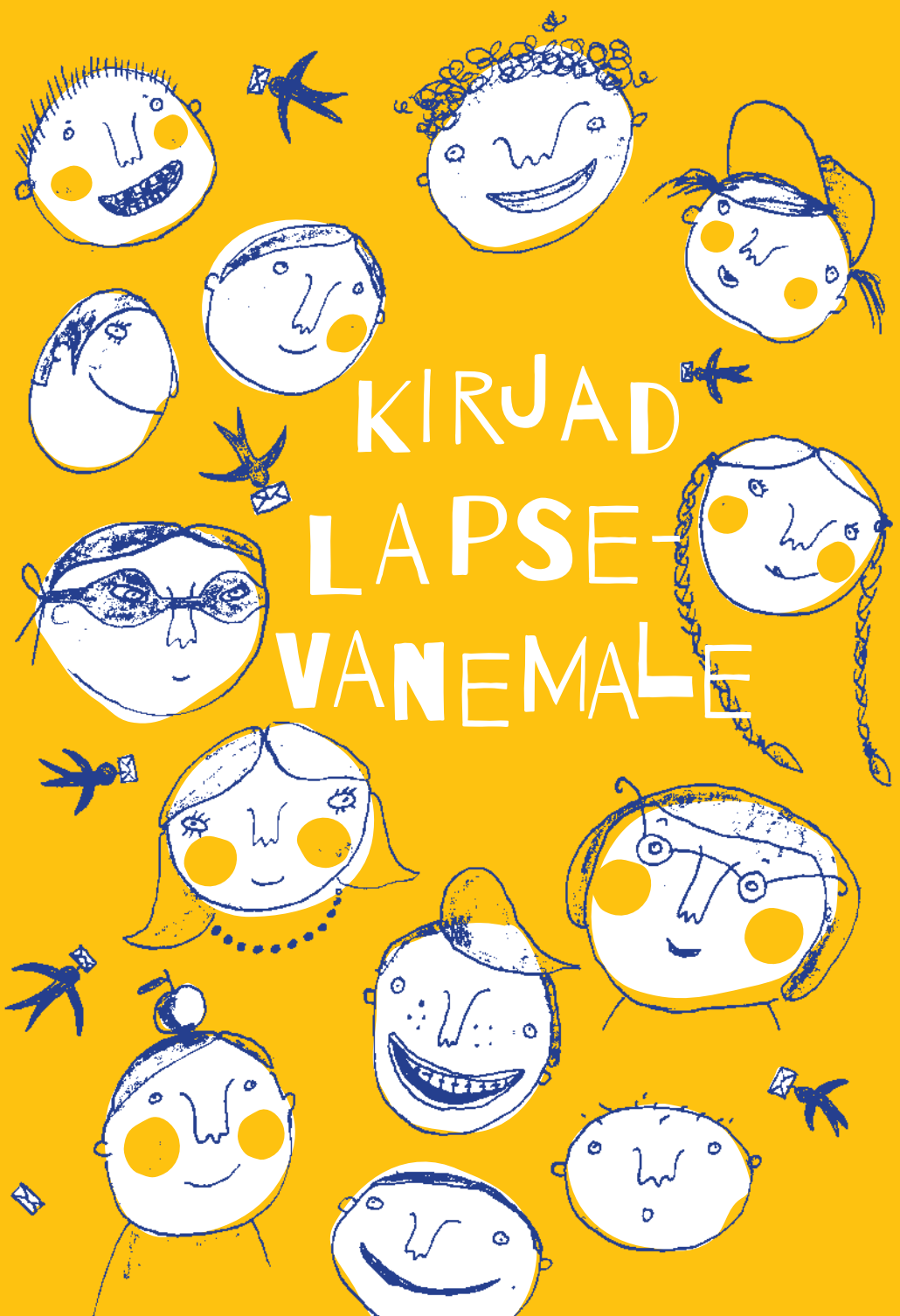

KIRJAD
LAPSE-
VANEMALE

INDREK KOFF LIISA-LY PAKOSTA

KIRJAD LAPSEVANEMALE

TEINE, TÄIENDATUD TRÜKK

**PILDID JOONISTAS
ANNE PIKKOV**

Võrdsete võimaluste volinik

2018

**SELGE
SÕNUM
2016**

ärämärgitud
töö

**SOOLISE VÕRDÕIGUSLIKKUSE JA
VÕRDSE KOHTLEMISE VOLINIKU KANTSELEI**

Roosikrantsi 8b, 10119 Tallinn

Tel: +372 626 9059

E-post: : info@volinik.ee, liisa.pakosta@volinik.ee

www.volinik.ee

© Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei, 2018

Trükise kasutamine teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel on lubatud trükise nimetuse ning avaldamisallika kohustusliku äranäitamisega.

Täname kõiki häid ja hoolivaid Eesti Vabariigi ametnikke, kelle kaasabil see trükis valmis.

Tagasiside ja ettepanekud trükise kohta on oodatud voliniku kantselei e-aadressile: info@volinik.ee või liisa.pakosta@volinik.ee

ISBN 978-9949-9778-3-3 (trükis)

ISBN 978-9949-9778-4-0 (pdf)

**SOOLISE VÕRDÕIGUSLIKKUSE
JA VÕRDSE KOHTLEMISE VOLINIK**

SISUKORD

6 KIRJAD LAPSEVANEMALE

31 SISSEJUHATUS

KÕIGE TÄHTSAM SEADUS!

33 VANEMA ÕIGUS OLLA VÕRDSOLT KOHELDUD

LAPSEVANEM ON KA INIMENE, KUSJUURES TÄPSELT SAMA PALJU NAGU IGA TEINEGI

35 VANEMA ÕIGUS TEHA TÖÖD

VANEMAKS OLEMINE EI TOHIKS TAKISTADA TÖÖLKÄIMIST JA TÖÖTEGEMINE EI PEAKS TAKISTAMA VANEMAKS OLEMIST

37 ÕIGUS TEHA TÖÖD, KUID ÕIGUS SAADA KA EMAKS JA ISAKS

ENESETEOSTUS TÖÖL JA SAMAS KA PEREELUS ON LUBATUD NING VAJALIK

40 ÕIGUS NAASTA TÖÖLE JA ÕIGUS HOOLITSEDA LAPSE EEST

TERE TULEMAST TAGASI TÖÖLE – SEE ON OSA MEIE ELUST

43 ÕIGUS JÄÄDA TÖÖLE, KUID VAJADUSEL KA LÕPETADA TEENISTUS- VÕI TÖÖSUHE

SUNNISMAISUS EI OLE ENAM PÄEVAKORRAS, KUID OMA ÕIGUSI PEAB TEADMA

46 VANEMA ÕIGUS RIIGI VÕI OMAVALITSUSE TOETUSELE

RIIK JA OMAVALITSUS TÕEPOOLEST TOETAVAD, USU VÕI ÄRA USU!

51 VANEMA ÕIGUS HARIDUSELE

LAPSEVANEM PEAB SAAMA ÕPPIDA!

54 VANEMA ÕIGUS SAADA TUGE LAPSE HARIDUSTEEL

TEADMISED ON RIKKUS, MILLELE ON ÕIGUS KA MEIE LASTEL

58 VANEMAL ON ÕIGUS TEHA NII, ET LAPSEL OLEKS HEA OLLA

MEIL KÕIGIL ON ÕIGUS ÕNNELIKULE LAPSEPÕLVELE

60 SEADUSTE LOETELU KOOS LÜHENDITEGA

Ei ole vist peaaegu mitte kedagi, kes arvaks, et lapsed, need on õigupoolest üsna tähtsusetud tegelased. Et nendega pole vaja tegelda, küll nad ise kasvavad ja on. Igaühele, kes kasvõi korraks järele mõtleb, tuleb meelde, et lasteta ei saa ühiskonnal olla tulevikku. Vähem mõeldakse sellele, et täpselt sama jutt kehtib ka lapsevanemate kohta.

Võrdsete võimaluste volinik Liisa Pakosta on viie lapse ema, kirjanik Indrek Koff nelja lapse isa, kunstnik Anne Pikkovil on lapsi kolm. Oleme lastest, nende kasvatamisest ja nendega koos kasvamisest ning lapsevanema rollist tahes-tahtmata väga palju mõelnud. Need lapsevanemale suunatud kirjad ongi sündinud ühiselt tunnetatud vajadusest.

Lapsevanemal lasub tohutu vastutus ja selle kandmiseks on talle antud ka mitmesuguseid õigusi. Tihti juhtub aga, et inimene ise ei ole oma võimalustest teadlik. Ta vajab kinnitust: sa oled õigel teel, sa oled vajalik, sinust hoolitakse. Ta vajab nõu, abi, toetust. Käesolevaga püüame seda pakkuda.

Indrek Koff

Liisa-Ly Pakosta

TERE!

Eesti keeles ei ole kahjuks ühte sõna, mis väljendaks ühekorraga seda, et ma suhtun Sinusse soojalt ja samas austan Sind. Et Sa oled armas ja ühtaegu lugupeetud. Kui oleks, siis oleksin Sinu poole pöördunud just selle sõnaga.

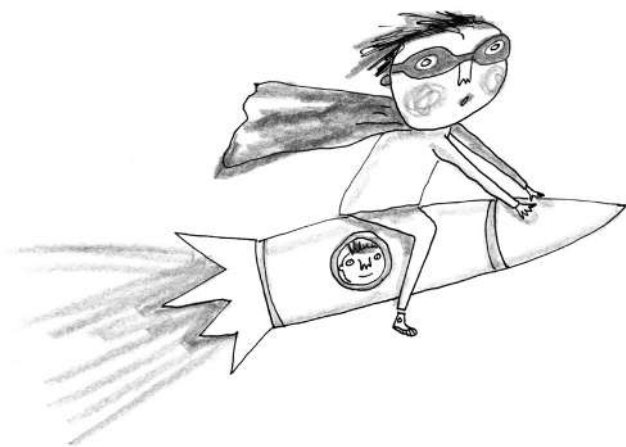
Otsustasin Sulle kirjutada sellepärast, et ma olen natuke mures. Mulle tundub, et Sa ei tunne ennast alati päris hästi ja et vahel pole selle halva või ebamugava enesetunde põhjuseks mitte miski muu kui see, et Sul on laps või koguni mitu. Ja ma tahtsin Sulle öelda, et ära tunne ennast selle pärast kehvasti. Kõik on väga hästi!

Kui Sa oled ema või isa, siis see tähendab, et Sa kasvatad üht või mitut last. Kasvatad ja kasvad samal ajal ka ise. Aga lapsed on ju meie tulevik – ja mitte ainult aktusekõnedes. Eesti Vabariigi põhiseadus, mis on üks ilmatuma ilus dokument, ütleb, et meie riik „peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade“. See ju tähendabki, et me kõik, selle riigi kodanikud, peame lapsi väga tähtsaks. Ilma nendeta ei saa ju keel ja kultuur ega üleüldse mitte miski püsida läbi aegade!

Põhiseadus ütleb veel, et „perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena on riigi kaitse all“ ja et „seadus sätestab vanemate ja laste kaitse“. Kõlab ju ilusasti? Ja mis kõige parem, see on tõsi ka. Seadus kaitseb lapsi ja meid, nende vanemaid.

Ka meie ühiskond hoiab lapsi ja lapsevanemaid väga. Kui Sulle vahel tundub, et asjalood on teisiti – kui keegi ütleb halvasti või ei aita hädas, või kipub koguni kiusama, sest Sul on lapsed –, siis on ta arvatavasti lihtsalt ära unustanud, et LAPSED ON TÕEPOOLEST MEIE TULEVIK. Siis tuleb talle seda meelde tuletada.

Selles kirjas ma tahaksingi Sulle rääkida mõningatest nippidest, mis aitavad inimestele neid kõige olulisemaid asju meelde tuletada. Ma olen ise ka isa ja

elatud aastatega on mul natuke kogemusi tekkinud, aga peale selle sain ma hiljuti tuttavaks mõnede väga tarkade inimestega, kes teavad täpselt, kust lapsevanem abi võib otsida. Muresid on erinevaid ja abi saab ka mitmest kohast, aga neist ma kirjutan Sulle edaspidi.

Kirjutamine on hirmus tore ja ma võiksin siin veel väga pikalt edasi jutustada, aga liiga pikalt pole vist korraga mõtet. Puhka natuke ja loe näiteks homme edasi. Või mõni teine päev. Tänapäeva lõpetuseks tuletan Sulle lihtsalt meelde, et LAPSED ON TÕESTI VÄGA TOREDAD ja et tegelikult arvavad seda kõik, ainult et vahetevahel kipub see meelest ära minema. Pole midagi, tuletame meelde!

Sõbralike tervitustega

Indrek

TERE JÄLLE!

Täna ma tahan Sulle kirjutada õigustest.

„Õigus“ on ilus sõna ja viimasel ajal kuuleb seda aina sagedamini. Inimõigused, vähemuste õigused, töötaja õigused. Ja nii edasi ja nii edasi.

Väga palju räägitakse ka lapse õigustest. Ja see ongi väga hea, sest laps on väike, ta ei oska alati enda eest seista. Laps ei pruugi teada, et tal on õigus elada täisväärtuslikku elu, käia koolis, saada ravi. Et tal on õigus olla emaga ja isaga koos ka siis, kui vanemad elavad lahus. Laps ei tea, et tal on õigus olla kaitstud hooletu ja julma kohtlemise eest. Ja ta ei peagi seda teadma. Laps ei

peaks muretsema. Selle eest, et lapsel oleks hea elada ja kasvada, peavad hoolitsema täiskasvanud.

Täiskasvanuid, kes lastega kokku puutuvad ja kelle ülesanne on tagada, et lapse õigustega oleks kõik korras, on palju: igasugu ametnikud, õpetajad, arstid, politseinikud ja muud. Aga kõige olulisemad täiskasvanud lapse elus, nagu Sa isegi tead, on tema vanemad.

Lapsevanematel on ka õigused, ehkki neid pole seadustes nii täpselt kirjeldatud. Peamiselt saabki lapsevanema õigused tuletada lapse õiguste põhjal ja nii vist ongi kõige parem. Asi on selles, et täiskasvanud, kes otsustavad lapsi puudutavate asjade üle (ja Sina siis muidugi ka), peavad ALATI lähtuma lapse huvidest. Nii et kui Sulle teinekord meenub, et Sul on lapsevanemana teatud õigused, siis ära unusta: neid õigusi tohib kasutada ainult lapse huvides.

Aga sellest ei ole vaja Sulle eriti pikalt kirjutada, Sa tead ju isegi, et lapse areng ja täisväärtuslik elu on ääretult tähtsad. Ja Sa ei teeks iialgi ühtegi asja, mis mõjub Su oma lapsele (ja tegelikult ükskõik millisele lapsele) halvasti. Sa armastad lapsi.

Ole terve!

Indrek

TERE!

Nii et jah, ka lapsevanemal on õigused. Aga sellest palju olulisem on, et laps toob Sinu ellu tohutul hulgal võimalusi. Kui oskad emaks või isaks olemisest rõõmu tunda, siis võib Sinu elu tema kõrval avarduda ja avaneda nagu puhkev õis.

Kui Sul veel lapsi ei ole, aga need kirjad tekitavad Sinus huvi, sest Sa ootad last, siis see kiri siin ongi ennekõike Sinule ja mul on väga hea meel, et Sa seda lugema juhtusid. Täna tahan ma kirjutada paljudest asjadest, mida lapsevanemaks olemine kaasa toob.

Sa saad targemaks, küpsemaks. Päris kindlasti ei teadnud Sa varemalt inimese kehas toimuva kohta nii palju kui praegu, mil ootad oma ellu pisikest inimest, kes Su elu täielikult muudab (või on ta oma pisikestel jalgadel juba Sinu ellu sisse marssinud?). Kuid on ka palju muid asju, mille peale oled hakanud oma uues rollis põhjalikumalt mõtlema ja mõtled edaspidigi: ühiskond, majandus, haridus, keskkond, psühholoogia, inimsuhted, usaldus, vastutus.

Sa saad palju teada iseenda kohta. Suured elumuutused panevad ju ikka elu üle järele mõtlema. Last oodates vaadatakse sügavale enda sisse, küllap teed seda Sinagi. Kui hästi otsid, avastad sealt veel tugevama, ilusama, ausama ja parema inimese, kui arvasid ennast olevat. Kindlasti leiad oma südame

sügavamatest soppidest ka muresid ja hirme, aga neid on meil kõigil ja peabki olema. Neidki on inimesele vaja.

Nalja saab kohutavalt palju, seda võin Sulle kindlasti lubada!

Sa õpid empaatiat, teisega arvestamist. Sina oled see inimene, kelle peale laps saab loota. Sul on võimetus olla truu kaaslane, keda laps saab kõiges usaldada. Ühel hetkel avastad, et usaldus on vastastikune. Et temast on saanud tõeline sõber.

Sa õpid raskustega toime tulema. Raskusi on lapsevanema elus palju, selles võid üpris kindel olla. Aga raskused ongi ju selleks, et nendega rinda pista! Enamasti ei ole raskused ületamatud ja siis nad teevad inimese tugevamaks. Ja tea, et Sa pole üks – me elame riigis, mis põhineb usaldusel ja solidaarsusel. Kui tunned, et vajad abi, siis küsi julgesti. Nendes oma kirjades püüangi Sulle muuhulgas soovitada ka seda, kust ja mis-moodi abi küsida.

Näed siis! Ja need on ainult mõned näited, tühine osa kõigest sellest, mida lapsega koos elamine ja kasvamine võib Sulle pakkuda.

Tervitusi!

Indrek

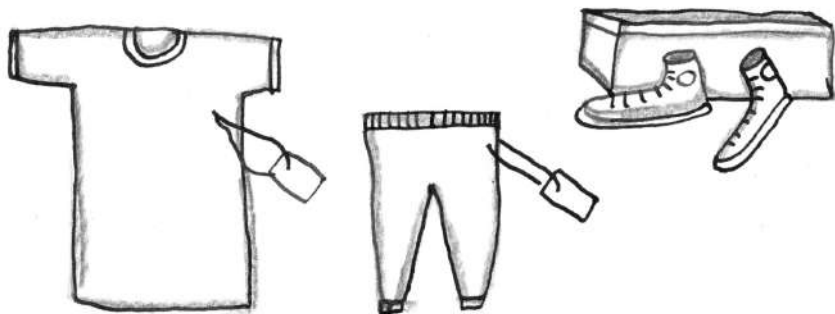
TERE!

Kirjutan Sulle siin, armas lapsevanem, aga mõnikord on see natuke raske, sest tegelikult ma ei tea, kas Sa oled ema või isa. Iseenesest pole see muidugi teab kui tähtis. Kõige olulisem on ikka see, et Sa oma last armastad ja temasse lugupidamisega suhtud. Et Sa teda ei alahinda ja tema jaoks alati olemas oled, kui tal Sind vaja on.

Noh, vähemalt minu arvates on see kõige olulisem. Paljude teiste arvates ka, aga mõnikord tuleb ikkagi ette päris kummalist vahetegemist. Ma toon Sulle lihtsalt mõned näited, ehkki küllap oled ka ise aeg-ajalt samasuguseid asju tähele pannud.

Näiteks kiputakse arvama, et imikuga peab igal juhul kodus olema ema, ja kui juhtubki, et vanemapuhkusele jääb lapse isa, siis tundub see paljudele kuidagi imelik. Mis siin imelikku on? Kas ta ei saa väikese lapsega hakkama või? Ärge tehke nalja!

Kui mõni ema armastab lisaks lastele ka oma tööd, siis leidub alati keegi, kelle arvates ta on võimujanune karjerist ega hooli oma lastest. Aga karjääriredelil kõrgele pulgale pääsenud meesterahvast (kes on tihtipeale ka ühe või rohkema lapse isa) peetakse samas tubliks ja eesmärgikindlaks spetsialistiks – teda pereelu eriti ei sega, sest üks need pereasjad ole nagunii rohkem naise

korraldada. Pealegi ei saa mehed kodutöödega pooltki nii hästi hakkama nagu naised. Misasja? No mis jutt see siis nüüd on?

Ja kui peaks halvasti minema (noh, kui armastus saab otsa ja enam ei suudeta koos elada), siis on enesestmõistetav, et lapsed jäävad emaga. Emal on ju lastega tugevam emotsionaalne side kui isal. Ei tea, mispärast? Huvitav, kuskoahas niisugune asi kirjjas on?

Kas tuleb tuttav ette? Säärased kummalised arusaamised on päris laialt levinud. Need on üsna halenaljakad, aga kui pead nendega otse ja isiklikult kokku puutama, siis teeb ikka päris kurvaks. Mina igatahes tahaksin uskuda, et nii emad kui ka isad on INIMESED. Igaühel on oma iseloom, omad tugevad ja nõrgad küljed. Ma usun, et ükskord saabub aeg, kui suurem osa ühiskonnaliikmeid sellest aru saab. Ja siis ei pea lapsega haiglasse läinud isa enam pelgama, et keegi võib küsida: „Kas lapsel ema ei olegi, et ta teiega koos pidi tulema?“

Lootus jääb!

Indrek

TERE!

On üks vanasõna, mis ütleb: „Laps on mehe isa.“ Minu puhul peab see küll sada protsenti paika. Ja ma olen üsna kindel, et see kehtib ka naiste puhul. Perre sünnib laps ja alles siis hakkavad vanemad tõeliselt aru saama, mida see neile tähendab. Palju ilusat ja head tuleb lapsega kaasa, aga tuleb ka suur vastutus.

Me ju teame, et laps peab saama muretult elada. Et ta peab saama areneda, talle tuleb riided selga panna, teda tuleb korralikult toita. Kui laps õppimisega päris ise hakkama ei saa, siis tuleb teda aidata. Kohutavalt palju asju on, mida lapse toetamiseks PEAB tegema.

Mõnikord tekib tunne, et ei jaksa seda kõike ära teha. Kui lapsega seotud kohustusekoorem tundub vahel liiga raske kanda, siis selle vastu võin ma Sulle soovitada üht väikest trikki: tuleta meelde, mis ma Sulle oma esimeses kirjas kirjutasin!

Lapsed on meie kõigi tulevik ja selleks, et tulevik oleks harmooniline, peame KÕIK kaasa aitama. Vastutus on suur, aga seda on palju kergem kanda, kui tead, et saad seda kellegagi jagada.

See jutt tundub võib-olla liiga üldine ja ümmargune. Toon siis mõne näite. Lapsel peavad riided seljas olema ja meie külmas kliimas peab tal olema soojaks köetud kodu, kus elada. Kui Sul on majanduslikult väga raske, kui tundub, et Sa ei suuda talle seda võimaldada, siis küsi julgesti abi. Riik aitab ja kohalik omavalitsus aitab ka. Lapsi kasvatavate inimeste

tarvis on olemas igasuguseid toetusi, leia need üles ja küsi julgesti – küsija suu pihta ei lööda.

Kui Su laps on väike, aga Sa ei saa temaga kaua kodus olla, sest pead tööle tagasi minema, siis küsi julgesti lasteaiakohta. Sa pead selle saama, nii on seadustes kirjas.

Kui Su laps käib koolis ja tal tekib seal raskusi, siis aitab kool. Neil on väga hea väljaõppe saanud õpetajad, psühholoogid, kooliarstid, nad aitavad. Küsi julgesti!

Sõbrad ja sugulased ja naabrid aitavad Sind tegelikult ka hea meelega. Peaasi, ära jää oma murega üksi, vaid küsi nõu. Lapse kasvatamine on keeruline, sellega ei peagi algusest lõpuni täitsa ise hakkama saama.

Ole siis tubli!

Indrek

TERE JÄLLE!

Kuidas on, kas oled jõudnud vahepeal vastutuse jagamise üle mõtelda?

Mina igatahes mõtlen selle peale kogu aeg, sest kui ma ei üritaks oma lapsevanema-vastutust jagada, siis oleksin vist juba hulluks läinud.

Lapsed ja perekond on meie elus kahtlemata ääretult olulised. Aga väga tähtis asi inimese elus on ka töö. See aitab hinges püsida ja kui Sul on tõeliselt vedanud, siis pakub täisväärtuslikuks eluks hädavajalikku eneseteostamise võimalust. Tööd tehes kulub väga suur osa meie ajast. Ja kui Sa oled lapsevanem, siis tuleb aega ja energiat kodu ja töö vahel jagada.

Üks, kes peaks Sind selle juures kindlasti toetama ja abistama, on Sinu tööandja. Ma usun, et suurem osa tööandjatest ongi rõõmsad, et nende töötajatel on kodus lapsed. Kui nad mõnikord ei taha lapsevanemate muresid hästi kuulda võtta, siis ilmselt jälle sellepärast, et on unustanud: lapsed on meie tulevik ja tuleviku kindlustamiseks peame tegutsema üheskoos.

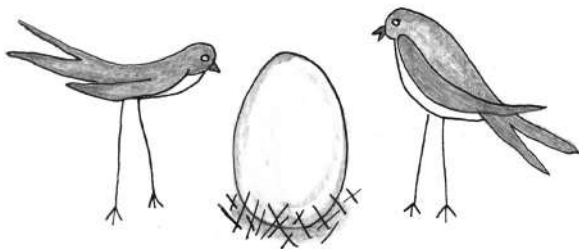
Kui see ei taha talle mitte kuidagi meelde tulla, siis võid Sa rahulikult toetuda seadusepügalatele. Meie seadused kaitsevad Sind ja Sinu last väga mitmest küljest. Järgnevates kirjades püüan Sulle mõnest sellisest rääkida, ehkki mingi jurist ma tegelikult ei ole. Täpsemalt saad kõige selle kohta teada, kui viskad pilgu selle raamatukese lõpuossa, kuhu minust targemad inimesed on kogunud lapsevanemate õiguste-ga seotud katkeid Eesti seadustest. Ja mitte lihtsalt katkeid, vaid ikka neid kõige tähtsamaid!

Kirjutamiseni!

Indrek

TERE!

Tundub uskumatu, aga kui hästi järele mõelda, siis kulub meil vist töötegemise peale isegi rohkem aega kui eraelu peale. Nii et ma kirjutan küll Sulle kui lapsevanemale, aga ei pääse tööasjadest üle ega ümber.

Töölased sidemed on tavaliselt pikaajalised ja alguse saavad need juba enne tööleasumist. Võib-olla saatsid Sinagi oma tulevasele tööandjale CV ja käisid töövestlusel, enne kui oma praegusel töökohal tegutsema said hakata.

Mina olen optimist ja eeldan, et suurem osa tööandjaid on targad ja arusaajad inimesed. Ja et nad saavad muuhulgas aru ka sellest, et lapsed ei ole tingimata takistus, et nad ei too ettevõttele või asutusele tohutut kahju ja et kui töötaja, kellel on lapsi, vajab tööandja abi, siis on täiesti normaalne, et ta seda abi ka saab.

Noh, vahel harva tuleb ette ka selliseid tööandjaid, kes päris niimoodi ei mõtle. Kui oled kogemata kombel sellisega kokku juhtunud, siis tea, et on mõningaid asju, mida tööandja teha ei tohi.

Nii et nagu ma ütlesin, töölased sidemed saavad alguse juba enne tööleasumist. Ja siin ongi esimene konks. Tööandja ei tohi töövestlusel uurida ja puurida, et kas Sul ikka lapsi on või kas Sa kavatsed lapsi saada. Sest see on ainult Sinu oma asi. Ja tööandjal ei ole õigust eeldada, et Sinu juba sündinud või kunagi edaspidi sündivad lapsed võiksid Su tööd takistada. Inimene, kes armastab oma last ja temast hoolib, ei ole ometi ühestki otsast kehvem spetsialist!

Ja kui Sul tekib töövestluse või üleüldse värbamise käigus tunne, et Sind ei taheta tööle võtta, sest Sa oled lapsevanem või plaanid selleks saada, siis tea, et nii teha ei tohi. See on diskrimi-

neerimine ja otseses mõttes keelatud. Sellises olukorras võid julgesti abi otsida, sest Sul on õigus. Kuidas ja kust, sellest kirjutan Sulle edaspidi.

Praegu aga tuletan lõpetuseks veel meelde: töövestlusel perest ja lastest rääkima ei pea (õieti ei tohi tööandja nende kohta isegi mitte küsida). Ja kui Sul on lapsed või Sa plaanid neid saada, siis on see väga tore! Ära karda, mitte keegi ei tohi Sind selle pärast kiusata, ei töö- ega eraelus.

Sõbralike tervitustega

Indrek

TERE JÄLLE!

Eelmises kirjas ütlesin Sulle, et tööalased sidemed saavad alguse juba enne tööleasumist. Lastega on natuke samamoodi, sest tegelikult algab ju ka lapsevanemaks olemine enne lapse sündi.

Sa saad teada, et Sa ootad last. Või et Sinu armastatud naine ootab last, kui Sa oled tulevane isa. Te mõlemad ootate teda väga.

Lapseootel naisi tuleb hoida ja kaitsta. Juba lapse pärast, keda nad kannavad, ja nende enda tervise pärast. Et need erilised üheksa kuud kulgeksid kenasti ja et ei oleks ohtu. Neid hoiavad ja kaitsevad ka meie seadused.

Näiteks on nii, et kui Sa ootad last ja tervis ei luba Sul tavapärasest tööd teha, siis võid Sa ajutiselt paluda niisugust tööd, mis ei sea ohtu ei Sinu ega Su peagi sündiva lapse tervist. Kui sellist tööd ei ole pakkuda, siis võid Sa jääda haiguslehele – sündiva lapse ja Sinu enda tervisega ei saa ometi riskida.

Kui Sa ootad last, siis on hea veel see, Sind ei tohi töölt lahti lasta. Noh, kui ettevõtte pankrotti läheb ja peab ukseid kinni panema, siis vist ei ole midagi parata. Aga niisama, sellepärast, et Sa ei saa rasedana kõiki tööülesandeid saajaprotsendiliselt täita, ei tohi küll mitte keegi Sinuga töölepingut lõpetada.

Ületunnitööd ei tohi Sinu käest samuti keegi nõuda, kui oled lapseootel. Ja lähetusse sõidad ainult siis, kui sellega ise nõus oled, vägisi ei pea kuhugi sõitma.

Kui Sa oled tulevane isa, siis tea, et Sa võid oma kümme päeva isapuhkust küsida kahe kuu jooksul enne sünnituse tähtpäeva, kui vaja peaks olema.

Küllap on veel teisigi asju, mis näitavad, et meie riigis sündivatest lastest hoolitakse. Mulle igatahes tundub, et ilmaletulekut ootavaid lapsi ja nende vanemaid hoitakse väga. Ja nii peabki, sest tänu neile saame kõik täita oma põhi-seaduslikku kohust – tagada oma keele ja kultuuri säilimise üle aegade.

Jää terveks!

Indrek

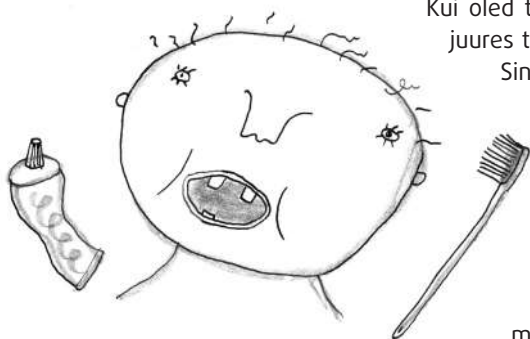
TERE!

Õeldakse küll, et „väiksed lapsed, väiksed mured, suured lapsed, suured mured“, aga tegelikult on ka väikeste lastega igavesti palju tegemist ja muretsemist. Ja samas käivad nendega kaasas tohutult suured rõõmud! Eriti kui väikelaps on pere esimene laps ja iga asi juhtub esimest korda – esimene naeratus, esimene nohu, esimene hammas, esimesed sammud.

Väikelapse esimese kolme eluaasta jooksul võid lapsevanemana jällegi arvestada sellega, et Sina ja Su laps olete erilise kaitse all.

Esiteks muidugi on Sul võimalik päris kaua lapsega kodus olla, kui seda eelistad. Lapsehoolduspuhkust võid Sa ju võtta koguni kolmeks aastaks. Ja kui tunned, et tahad varem tööle tagasi minna, siis ka see võimalus on olemas – lapsehoiukoht tuleb Sinu lapsele leida ja selles peab Sind aitama kohalik omavalitsus.

Tööle tagasi minnes pead Sa pääsema samale töökohale, mis Sul ennegi oli. Või kui see on kaotatud, siis samaväärsele töökohale. Ja mitte keegi ei või Sulle öelda, et Sa oled kodus olemise ajal oma kvalifikatsiooni kaotanud ja Sulle sellepärast vähem palka maksta kui enne. Ei-ei, Sind kaitstakse selliste asjade eest! Tuletame jälle meelde: lapsed on meie tulevik. Nad on meile kõigile väga tähtsad ja Sina kui lapsevanem siis muidugi ka.

Kui oled tööle tagasi läinud ja Sinu töö juures tuleb ette koondamisi, siis oled Sina kuni kolmeaastase lapse vanemana jällegi paremini kaitstud: Sul on eelisõigus tööle jääda.

Väiksemad lapsed kipuvad sagedamini haigeks jääma kui suured lapsed. Eks nad ole ju pisemad ja nõrgemad, küllap sellepärast. Haige

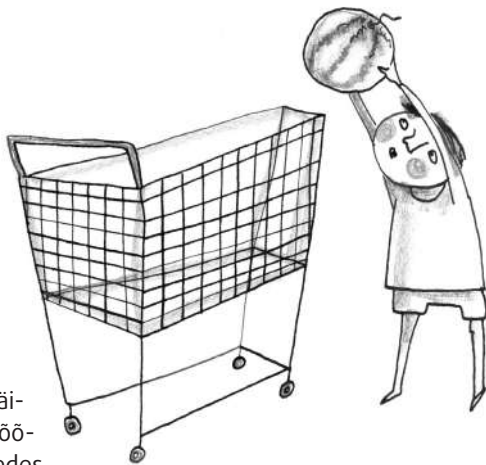
lapsega võid Sa rahulikult kodus olla, lapse tervis kõigepealt! Ja samas on Sul ehk kasulik teada, et Sa ei pea tingimata ise kodus olema ja palavikus lapsele teed keetma, vaid seda võib teha ka lapse vanaema või vanaisa või mõni teine täiskasvanu, kellele Sa oled andnud loa oma lapse eest hoolitseda. Siis võib tema töölt vabastust küsida, sest keegi peab ju last põetama.

Ühesõnaga, kui oled lapse pärast mures, siis jaga muret teistega, küllap Sind aidatakse. Ja kui rõõmustad lapse pärast, siis las rõõmustavad teised Sinuga koos!

Tervitusi

Indrekult

TERE!

Eelmises kirjas kirjutasin Sulle väikeste lastega seotud muredest ja rõõmudest. Nüüd seda kirja üle lugedes avastasin, et jutt käis jälle peamiselt tööst. Tõsi, töö moodustab väga suure osa meie elust, aga samas pole siiski ainuke oluline asi, sellega oled vist nõus.

Muresid ja rõõme on ju igasuguseid. Ma arvan, et rõõmusid märkad Sa lapsega koos kasvades iga päev. Iga uus asi, mis laps õpib, paneb ju isa-ema südame hõiskama. Esimesed sammud, esimene sõna, esimene jalgrattasõit, esimene koos tehtud lumememm, esimene ise loetud raamat.

Nagu Sa märkad, lugesin ma üles ka niisuguseid rõõmusid, mis käivad kaasas juba natuke suurema lapsega. Imik juba ratta selga ei hüppa, eks ole!

Agas mured? Noh, neid on ka, ja nende vastu aitab jällegi see, kui tuletada mõnele inimesele meelde: lapsed on toredad, nad on meie tulevik, neid on meile kõigile väga vaja.

Võtame mõne näite. Sul tekib tahtmine ja võimalus minna välja sööma ja laps kaasa võtta. Agas söögikohas öeldakse, et nende juurde lastega üldse sisse ei pääsegi. Noh, nii ei tohi. Sa võid seda neile julgesti öelda, sest Sul on õigus. Niisugune kiusamine on lausa seadusega keelatud.

Või pead Sa poes käima ja last ei saa koju jätta. Ikka juhtub, et laps väsib suure kaupluse kirjudest värvidest ja ümbritsevast kärast. Siis võib ta muutuda virilaks ja nutmagi hakata, lõpuks võib-olla röögib vaeseke nii et näost tumepunane. Ta on hädas, tal on paha olla ja ta väljendab seda. Agas see ei tähenda, et keegi tige kõrvalseisja võib tulla ja hakata Sinuga riidlema, et miks Sa ikka oma last koju ei jätnud. Kui ei jätnud, siis tähendab, et ei saanud jätta. Sa ju armastad oma last ja ei tee talle meelega liiga!

Tervitan Sind!

Indrek

TERE!

Täna ma tahan Sulle kirjutada ühest väga toredast asjast – õppimisest.

Ruja laulab küll, et „inimene õpib kogu elu, sureb aga ikka lollina“. Ja mõnes mõttes on neil õigus, sest mida rohkem me teadmisi omandame, seda selgemaks muutub arusaamine, et on veel väga palju asju, mida me ei tea ja ei saagi kunagi teada. Elu on liiga lühike ja inimese pea liiga väike, et kõik teadmised sinna ära mahuksid.

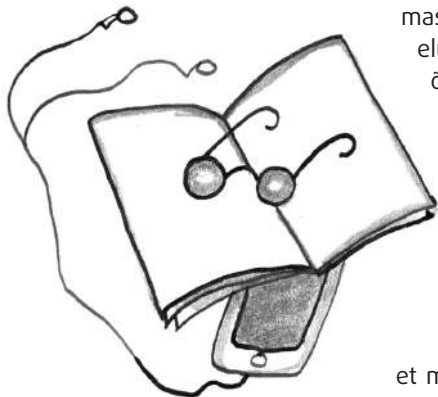
Aga see ei tähenda, et peaks käega lööma. Vastupidi! Õppida on tohutult huvitav ja sellest on ka väga palju kasu.

Õnneks on meie ühiskonnas kõik sellest aru saanud. Sellepärast on meil ette nähtud kohustuslik kooliharidus. Ja Sinul on võimalik oma lapse haridusega seotud küsimustes kaasa rääkida: Sa saad talle valida kooli või koguni koduõppe, kui seda paremaks pead. Sa võid osaleda kooli hoolekogu töös. Üsna palju on võimalusi oma lapse haridusse panustamiseks. Kasuta neid! Peaasi muidugi, et ikka lapse huvides, eks!

Kui juhtub, et mõnel lapsel või perel on kooliga raskusi, siis on mõeldud ka selle peale, kes ja kuidas saaks neid aidata. Meil on terve armee suurepäraseid õpetajaid, kes armastavad oma tööd ja pühendavad kogu oma elu lastele, kes nende käe all õpivad. Peale õpetaja, kelle jaoks lapse areng ja heaolu on igal juhul kõige tähtsam, on meil ka psühholoogid, haridusametnikud ja terve rida kõikvõimalikke muid abistajaid.

Ära muretse, Sind ei jäeta hätta! Kust ja mismoodi abi küsida, selle kohta kirjutan, nagu juba lubatud, mõnes järgmises kirjas.

Aga täna tahan Sulle öelda veel ka seda, et mitte ainult laps ei pea saama õppida. Sina

ise tahad ju ka targemaks saada, on ju nii? Kui pead kasvatama üht või mitut last, võib see mõnikord olla üpris keeruline. Aga et Sa saaksid siiski õppida, on Sinu toetuseks loodud päris palju võimalusi: väikese või puudega lapse kasvatamise ajal saad Sa võtta akadeemilist puhkust ja näiteks õppemaksu tagasimaksmisel pakutakse Sulle natuke soodsamaid tingimusi.

Ühesõnaga, ära muretse, küll me üheskoos kuidagi hakkama saame! Peaasi, et nii Sina ise kui ka Sinu laps saaksite rahunud õppida ja nõndaviisi kogu Eesti targemaks teha.

Jõudu Sulle!

Indrek

TERE!

Lubadused on selleks, et neid täita. Ma olen Sulle juba mitu korda lubanud, et ma kirjutan Sulle, kuidas ja kelle käest abi küsida.

Täna ma kirjutangi Sulle sellest, mismoodi minu arvates on kõige parem abi küsida. Noh, nii et sellest küsimisest kasu ka oleks.

Ma ise õppisin seda, kui noorest peast välismaal õppimas käisin. Meil oli siis juba üks laps ja temaga seoses oli vaja terve hunnik pabereid korda ajada, mitmel pool sabas seista, paljude ametnikega suhelda.

Esiailgu, tagasihoidlik eestlane nagu ma siis olin (noor ka pealekauba), kuulasin lihtsalt ära, mis mulle öeldi, noogutasin ja tulin tulema. Sest enamasti oli esimene vastus ikka: „Vabandage väga, aga kahjuks ei saa aidata.“

Aga ühe leti taga juhtus nii, et ma ei saanud kohe aru, mida mulle öeldi, ja jäin nõutul ilmel natukeseks ühe koha peale seisma. Tead, mis siis juhtus? Ametnik vaatas, et mul on vist tõesti mure, ja hakkas nuputama, et äkki ta ikkagi saab mind aidata. Ja lõpuks nuputaski välja!

Pärast seda olen ma samasugust nõksu mitmeid kordi kasutanud ja see on ka peaaegu alati toiminud. Inimene, kelle juurest sa lähed abi ja nõu küsima, on tegelikult alati valmis sind aitama – see ongi ju tema ülesanne. Aga vahel on ta kurnatud, tal on kiire, inimeste küsimised ja pärimised on ta ära tüüdanud. Siis tuleb tal kergesti üle huulte vastus, et kahjuks ei saa ta kohe mitte kuidagi aidata.

Aga kui ta näeb, et sa oled päriselt hädas, siis läheb tal väsimus ja tüdimus üle ja aitamise soov tuleb tagasi. Lõpuks on sinul hea, sest sa oled abi saanud, ja temal on ka hea, sest ta on saanud abiks olla.

Ja see ongi minu tänase kirja iva: on palju asju, mida Sa ei tea ja ei saagi teada. Me keegi ei tea kõike. Mine küsi nõu asjatundja käest. Kui ta kohe aidata ei oska, siis ära mine kohe minema. Oota natuke, mõtle järele, küsi tema käest, kas Sa oled tema nõuandest õigesti aru saanud. Ja kui asjatundja näeb, et Sa tema abi tõepoolest väga vajad, siis on ta valmis päris palju pingutama, et Sinu murele lahendus leida. Ja lõpuks on kõigil hea tunne. Sina said abi ja tema sai aidata.

Ole terve!

Indrek

TERE JÄLLE!

Tänane kiri on vist kõige asjalikum, mis ma üldse kunagi kirjutanud olen. Ja üpris lühike ka.

Asi on selles, et ma küsisin vahepeal päris mitme asjatundja käest järele, kust lapsevanem abi saab, kui seda vaja läheb.

Kõige paremad kohad, kus nõuküsimisega alustada, on: võrdõigusvoliniku kantselei, tööinspektsioon, kohalik omavalitsus ja loomulikult lapse kool või lasteaed. Ja siis on meil muidugi veel õiguskantsler. Räägi inimestega!

Selle raamatukese lõpust leiad ka igasuguseid kontaktandmeid ja nende juures on öeldud, kelle poole missuguse murega võib pöörduda. Kui ma ise selle nimekirja läbi lugessin, siis minul igatahes hakkas küll julgem.

Kusjuures tead, mis on veel eriti tore? See kõik on täiesti tasuta! Mine ainult kohale, seleta oma mure ära ja kuula, mida asjatundja Sulle räägib.

Tervitusi!

Indrek

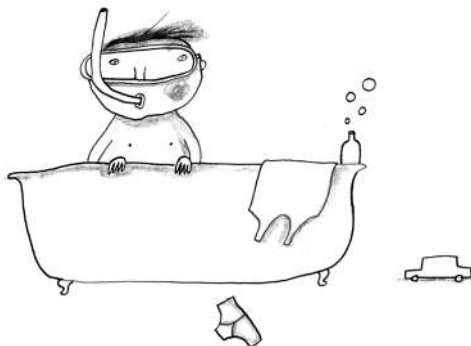
TERE!

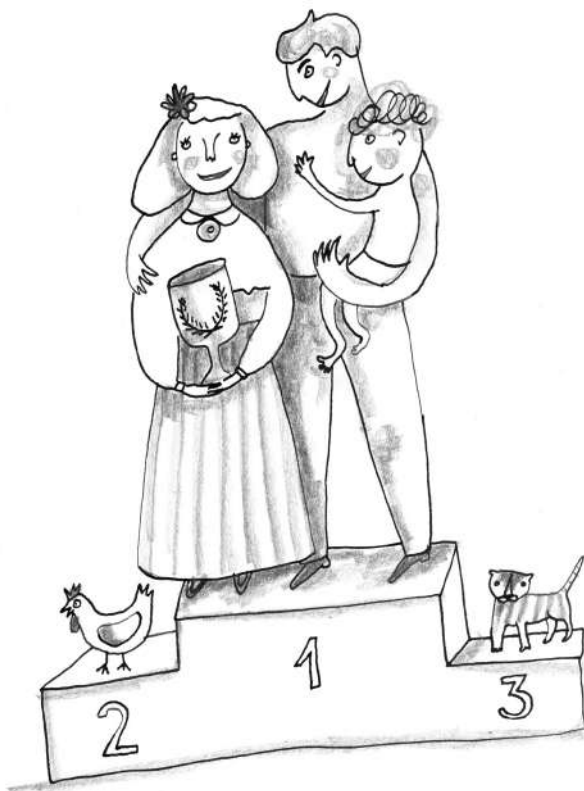
Kummaline... ma ei tunne Sind ju tegelikult üldse. Ei tea isegi seda, kas oled ema või isa. Aga kuna ma olen Sinu peale väga palju mõelnud ja Sulle nüüd juba päris mitu kirja kirjutanud, on mul kuidagi kahju, et tänane kiri jääb sedakorda viimaseks. Ma arvan, et kunagi kirjutan ma Sulle kindlasti veel. Kui mitte kirju, siis ehk raamatu, mis räägib Sinust või mis on Sulle pühendatud.

Täna tahan südame pealt ära öelda veel ühe asja, mida ma siia maani pole otseselt sõnadesse pannud. Samas, kui Sa oled eelmised kirjad läbi lugenud, siis oled ilmselt aru saanud, et need räägivadki kõik sellest ühest asjast.

Sa oled vajalik. Oma lapsele ja meile kõigile. Ilma Sinuta ei saaks laps hakkama. Inimene on üks imelik loom, tema järelekasv vajab toetamist ja järeleaitamist ja poputamist ja karmi käega suunamist oma paarkümmend aastat, enne kui hakkab päriselt kaela kandma. Ilma Sinuta ei saaks ka meie kui ühiskond hakkama. Pole lapsi, pole tulevikku – nii lihtne see ongi.

Sa oled normaalne. Ja mitte ainult normaalne – Sa oled imeline. Kui keegi annab Sulle mõista, et Sa oled kummaline või vähem väärtuslik, sest Sul on laps või koguni mitu, siis ära pane tähele. Või ei, pane tähele, aga anna andeks, sest see keegi on ära unustanud, mis on tõeliselt oluline. Ja tuleta talle meelde: uusi põlvkondi on vaja, ilma nendeta kuivame kokku nii riigi, rahva kui üleüldse liigina. Sinu panus on hindamatu.

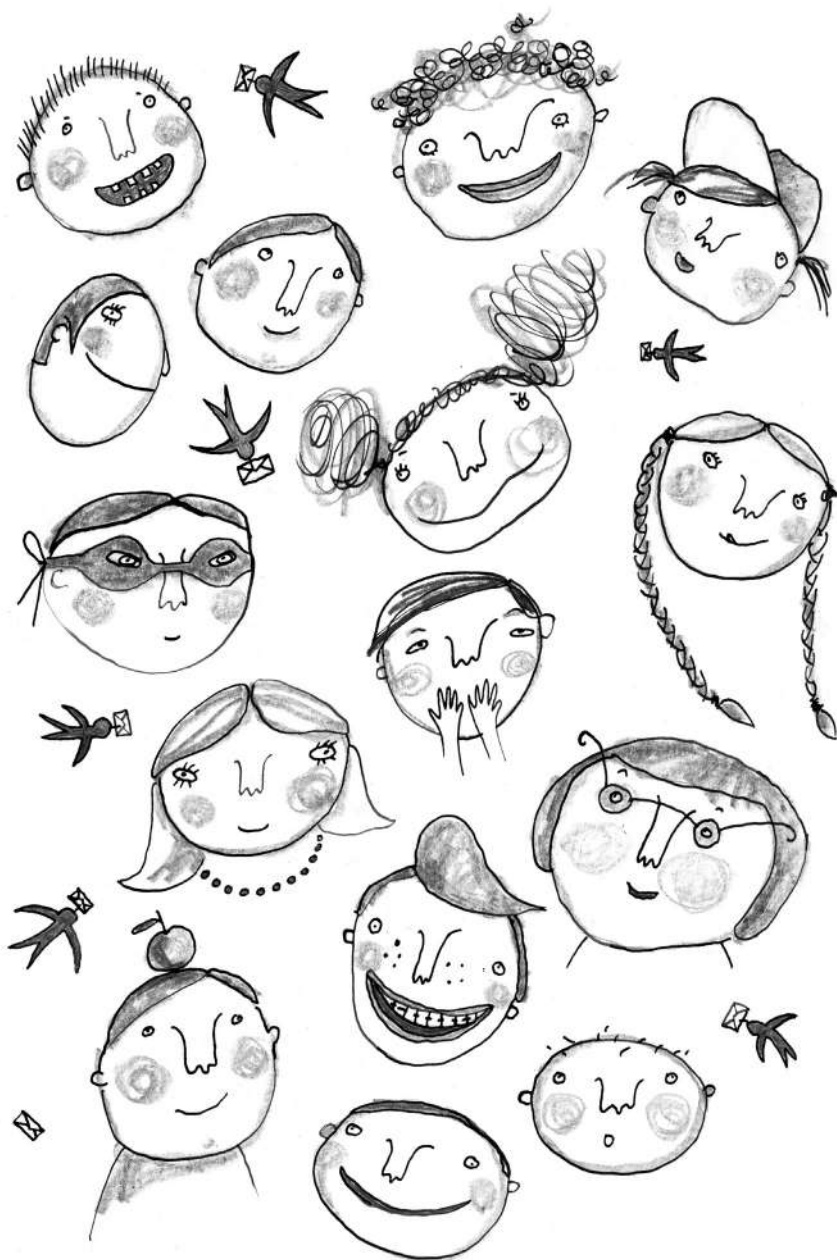

Lapsed annavad tohutult palju. Energiat, rõõmu, lootust. Aga nad ka võtavad. Nad nõuavad Sinu tähelepanu, jäagitud pühendumist. Usun et iga lapsevanema elus on olnud ka selliseid hetki, kui tundub, et enam ei jõua. Sellest pole midagi. Sa ei pea olema ideaalne inimene, ideaalne lapsevanem. Sa võid ennast täiesti vabalt hästi tunda. Sa oled selle ära teeninud. Rasked hetked lähevad mööda ja lõpuks tuleb ikka päike välja.

Lootus sureb viimasena, öeldakse. See on üks kaval vanasõna, sellest võib aru saada mitut moodi. Mõttele, palju tahad, ikka jääb segaseks, kas ta siis sureb või ei sure. Mina arvan, et kuniks meil on lapsi, jääb lootus alati meiega. Aitäh Sulle selle eest!

Olgu Sul jõudu ja tervist rõõmsana edasi minna!

Indrek

SISSEJUHATUS

KÕIGE TÄHTSAM SEADUS!

Igal inimesel on õigus eneseteostuseks. Õigus omandada haridust ja valida erialaline kutsumus. See on oluline inimese enda seisukohast, kuid ka kogu ühiskonnale on oluline areng, mis saab toimuda üksnes inimeste kaudu. Oluliseks põhiseaduslikuks väärtuseks on siinjuures võrdse kohtlemise nõue. Inimesi tuleb oma püüdlustes võrdselt kohelda. Võrdne kohtlemine tähendab seda, et võrdseid koheldakse võrdselt, aga ebavõrdsetele luuakse võrdsed tingimused.

Ühiskond ei saa aga areneda, kui ei ole kedagi, kes teostaks ennast pärast tänaseid põlvkondi. Meile on olulised meie lapsed. Ka põhiseaduse preambul seab meile kohustuse säilitada eesti rahvas läbi aegade. Lapsed vajavad kaitset ja erilist hoolt, mida pakuvad neile esmajoones nende vanemad. Seega vajavad ka vanemad teistsugust, tegelikkuses võrdsemaid võimalusi pakkuvat lähenemist, kuna neil on kanda suur vastutus.

2017. aasta alguse seisuga on meid Eestis kokku 1 315 635 ja meil kõigil on õigus olla võrdselt koheldud.

Need lihtsad tõed sisalduvad ka meie põhiseaduses: õigus võrdsele kohtlemisele (§ 12), õigus eneseteostusele (§ 19), õigus perekonna kaitsele (§ 27 ja § 28 lg 4), õigus valida elukutset ja töökohta (§ 29), õigus haridusele (§ 37). Loetletud õigused on ainult mõned meie ühiskondliku korralduse põhimõtetest, millest peame lähtuma erinevaid reegleid luues. Soolise võrdõiguslikkuse seadus ja võrdse kohtlemise seadus täpsustavad, kuidas ei tohi mitte kedagi võimalustest ilma jätta lapsevanemaks olemise tõttu.

Järgnevatel lehekülgedel on välja toodud sätted, mis toetavad lapsevanemaks saamist ja olemist. Siin on norme, mis ütlevad, et me ei tohi kedagi diskrimineerida, ja norme, mis toetavad vanemaid ja nende lapsi igapäevastes toimetustes paremini hakkama saamise eesmärgil.

Vanemaks olemine tähendab lapse eest hoolitsemist isegi siis, kui lapsega ei olda ööpäevaringselt koos. Samal ajal on vanemal ka teine kohustus – teha oma igapäevast tööd. Ja seda teistega võrdsetel alustel.

Osa õigusi on ainult emal ja osa õigusi on ainult isal, osa õigusi on ainult ühel vanemal ja osa õigustest saavad teostada mõlemad vanemad. Siit leiadki erinevatest seadustest välja toodud sätteid, mis puudutavad vanemaks olemist ja selle toetamist. Kogu õigus siia siiski ei mahu.

Osa välja toodud normidest võib puudutada ka neid, kes ei ole lapsevanemad või kelle lapsed on juba suured ja kasvatavad juba enda lapsi. Samuti on paljud normid seotud teiste inimestega, kes ei ole vanemad, vaid laste hooldajad (neid ei ole käesolevas teatmikus eraldi välja toodud).

Lapsed jäävad oma vanemate lasteks kogu eluks, kuid üldjuhul mõeldakse lapsed all kuni 18aastast noort. See on iga, kus inimene loetakse täisealiseks ja ta võib

juba iseenda eest seista. Erinevad õigused käivad aga erinevas eas laste ja nende vanemate kohta. Mida suuremaks laps kasvab, seda vähem vajab tema vanem erilist kaitset ja tuge. Eraldi kaitset vajavad aga puudega lapsed ja nende vanemad, kelle vajadused ei pruugigi ajas muutuda või hoopis suurenevad lapse kasvades.

Käesoleva lisa eesmärk on juhtida tähelepanu vanemaks olemisega seotud õigustele* ja kui vaja, siis saad juba ise vaadata seadustest täiendavalt juurde või küsida vastavatest ametiasutustest täpsemat teavet oma õiguste kohta.

Head uurimist!

Liisa

* Käesolevas trükises viidatud õigusaktid on välja toodud 2018. aasta 1. jaanuari seisuga

VANEMA ÕIGUS OLLA VÕRDSELT KOHELDUD

LAPSEVANEM ON KA INIMENE, KUSJUURES TÄPSELT SAMA PALJU NAGU IGA TEINEGI

Lapsevanematel peavad olema lasteta inimestega võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus tööelus, hariduse omandamisel ning teistes ühiskonnaelu valdkondades osalemisel. Võrdse kohtlemise põhimõtted, mis peavad tagama lapsevanematele teistega võrdsed võimalused, on sätestatud soolise võrdõiguslikkuse seaduses (SoVS) ja võrdse kohtlemise seaduses (VõrdKS).

Õigus olla naine ja õigus olla mees (ja ema ja isa ja kasuema ja kasuisa)

Üldine põhimõte on, et kellelegi ei tohi osaks saada halvem või ebasoodsam suhtumine temale omase tunnuse, näiteks soo, raseduse või lapsevanemaks olemise tõttu. Meestel ja naistel peavad olema lapsevanematena ühesugused õigused, mis tähendab, et neisse ei suhtuta erinevalt ehk puudub sooline diskrimineerimine (SoVS § 3 lõige 1 punkt 2).

Igal inimesel on õigus valida endale meelepärase eneseteostuse viisi kartmata, et talle saab seetõttu omaks halvem suhtumine või kohtlemine ehk diskrimineerimine. Naiste ja meeste otsustusõigust ei tohiks piirata ega dikteerida soolised stereotüübid, teiste inimeste veendumused, arvamused ja hinnangud.

Rõõm olla vanem puudutab võrdselt nii vanemaks olevaid naisi kui ka mehi.

Õigus teostada ennast vanemana

Kedagi ei tohi kohelda halvemini seoses raseduse ja sünnitamisega, lapsevanemaks olemise või perekondlike kohustuste täitmisega (SoVS § 3 lõige 1 punkt 3). Kui rasedus ja sünnitamine seonduvad üksnes naise õigustega, siis lapsevanemaks olemine ja perekondlike kohustuste täitmine on mõlema vanema õigus.

Vanemal, kes soovib lõunatada lapsega restoranis või ööbida majutusasutuses, on teistega võrdsetel alustel samasugune õigus seda teha. Puudub igasugune eeldus, et lapse viibimine kontserdisaalis võiks olla häirivam kõrvalistmel olevast nahistavast täiskasvanust.

Kui töötajat koheldakse halvemini raseduse, sünnitamise, lapsevanemaks olemise, perekondlike kohustuste täitmise tõttu, siis on tegemist töötaja diskrimineerimisega (SoVS § 6 lõige 2 punkt 1).

Lapsega koos olemine on vanema õigus.

Õigus võrdsetele võimalustele

Ükski reegel või tegevus ei tohi asetada kedagi ebasoodsamasse olukorda lapsevanemaks olemise tõttu, kui sellel puudub õigustatud eesmärk, asjakohasus ja vajalikkus (SoVS § 3 lõige 1 punkt 4).

Ebasoodsamasse olukorda võib vanem sattuda näiteks lapsehoolduspuhkusel või rasedus- ja sünnituspuhkusel viibimise tõttu. Töötasu tõstmise kord ei tohi panna ebasoodsamasse olukorda lapsehoolduspuhkusel olevat vanemat, kuna ta ei ole näiteks saanud töötada viis järjestikust aastat ilma, et oleks rohkem kui kolm kuud töölt eemal viibinud.

Igasugune sooline diskrimineerimine, kaasa arvatud selleks korralduse andmine, on keelatud (SoVS § 5 lõige 1). Töölepingu lõpetamine lapsehoolduspuhkusest naasva lapsevanemaga põhjendusel, et pika eemalviibimisega on langenud tema pädevus, on diskrimineeriv ja seega keelatud.

Tööandja ei tohi jätta lapsevanemat ilma võimalusest käia koolitustel või saada edutatud. Lapsevanemaks olemine ei tohi mõjutada negatiivselt töötaja võimalusi töökeskkonnas.

Vanemaks olemine suurendab tänu lapsele pühendumisele küll Sinu igapäevastele tegevustele kuluvat aega, kuid ei tähenda seda, et Sa ei saa edukalt oma tööülesannetega hakkama.

Õigus enda eest seista – elementaarne!

Kedagi ei tohi pahatahtlikult kohelda või talle tekitada ebamugavusi seetõttu, et ta on nõudnud enda võrdset kohtlemist (SoVS § 5 lõige 1^a).

Lapsevanemal, kes saab ebavõrdse kohtlemise osaliseks, on õigus enda eest välja astuda vallandamise, kiusamise, hüvede piiramise, negatiivse iseloomustuse andmise korral ja muudelgi juhtudel. Kiusamine on ka näiteks halvustamine selle pärast, et vanem on väidetavalt liiga sageli töölt eemal haige lapse hooldamise tõttu. Lapsevanem võib anda tööandjale ning kauba- või teenusepakkujale teada temale osaks saavast ebasoodsast tegevusest ja küsida selle kohta selgitusi. Kui sellele vaatamata diskrimineeriv tegevus jätkub või lapsevanema olukord halveneb, siis see on diskrimineerimine.

Õigus saada emaks

Naised on erilise kaitse all seoses raseduse ja sünnitamisega. Sugupoolte bioloogilise erisuse tõttu tuleb neid meestega võrreldes antud olukorras kohelda erinevalt ja seda ei loeta sooliseks diskrimineerimiseks (SoVS § 5 lõige 2 punkt 1).

Eesmärk on kaitsta emadust ehk naise bioloogilist seisundit raseduse ajal ja järel, kuni tema füsioloogilised ning psühholoogilised funktsioonid on pärast sünnitust taastunud. Samuti tuleb kaitsta lapse ja ema vahelist erilist sidet raseduse ajal ning sünnitusjärgsel perioodil, hoides ära negatiivseid mõjusid, mis võivad kaasneda samaaegse töötamisega.

Riigil on kohustus kehtestada positiivne eiregulatsioon naise ja lapse tervise kaitseks. Täiendavad garantiid on sätestatud näiteks töölepingu seaduse ning avaliku teenistuse seadusega.

VANEMA ÕIGUS TEHA TÖÖD

VANEMAKS OLEMINE EI TOHIKS TAKISTADA TÖÖLKÄIMIST JA TÖÖTEGEMINE EI PEAKS TAKISTAMA VANEMAKS OLEMIST

Kui lapsevanem töötab töölepingu alusel, siis on tema õigused töösuhtes kehtestatud töölepingu seaduses (TLS); kui ametnikuna avalikus teenistuses, siis avaliku teenistuse seaduses (ATS). Avalikus teenistuses tulenevad mõned õigused lisaks avaliku teenistuse eriseadustest.

Õigus kandideerida töökohale nii, et keegi ei kiusa

Enne tööle asumist või töölepingu sõlmimist võib tööandja nõuda tööle soovijalt ainult neid andmeid, mis on seotud sobivusega pakutavale töökohale. Tööandja ja tööturuteenuse osutaja ei tohi nõuda andmeid tööle soovija eraelu kohta. Töövestlusel ei või näiteks esitada küsimusi pereplaneerimise, laste, pereliikmete hooldusvajaduse jms kohta (TLS § 11 lõige 1 ja 2). Sellistele küsimustele vastamisest võib loobuda ja keeldumine ei tohi mõjutada tööandja suhtumist tööle kandideerijasse.

Tööandja tegevus loetakse diskrimineerivaks, kui ta jätab tööle soovija või töötaja kõrvale (näiteks ei vali teda tööle, ametikohale või ülesande täitmiseks, ei võta tööpraktikale või ei saada koolitusele ega väljaõppele või ei eduta) või kohtleb teda muul moel halvemini raseduse, sünnitamise, lapsevanemaks olemise või perekondlike kohustuste täitmise tõttu (SoVS § 6 lõige 1 ja lõige 2 punkt 1).

Kui vanem vastab pakutava töö tegemiseks vajalikele tingimustele, siis sellist kohtlemist ei saa põhjendada tööandjale kaasneda võiva majandusliku kahjuga.

Tööle kandideerijale ei tohi pakkuda raseduse tõttu halvemaid või piiratud kestusega töötingimusi, näiteks tähtajatu lepingu asemel tähtajalise töölepingu sõlmimist.

Vanemaks olemine on väärt kogemus, mis tuleb ka tööl kasuks.

Õigus olla võrdselt koheldud – tuletame veel kord meelde: lapsevanem on ka inimene!

Ametiasutus peab tagama teenistusse soovijate ja teenistuses olijate ning tööandja töötajate võrdse kohtlemise ja kaitse diskrimineerimise eest ning edendama võrdõiguslikkust (ATS § 13 ja TLS § 3).

Tööandja ei või kehtestada erinevast soost töötajatele sama või sellega võrdväärse töö korral ebasoodsamaid töö tasustamise või töösuhtega seotud hüvede andmise ja saamise tingimusi tulenevalt soost (SoVS § 6 lõige 2 punkt 3). Samuti ei tohi juhtida tööd, jaotada tööülesandeid ega kehtestada töötingimusi nii, et ühest soost töötaja on vastassoost töötajaga võrreldes halvemas olukorras (SoVS § 6 lõige 2 punkt 4).

Tööandja peab kujundama töötingimused sobivaks nii naistele kui ka meestele ning tõhustama töö ja pereelu ühitamist, arvestades seejuures töötajate vajadusi. Siia kuulub tööaja paindlikkus, mis arvestaks vanema hoolduskohustusega alaealise lapse ees. Lapsehoolduspuhkusest naasvale vanemale võib olla oluline töötada osalise tööajaga, kui tal puudub näiteks juurdepääs lapsehoiuteenusele soovitud mahus.

Töö ja pereelu ühildamise edendamiseks võib ette näha paindliku tööaja võimaluse, kui see on võimalik (ATS § 67 lõige 3). Siia alla kuulub ka lapsevanema õigus paindlikule tööajale (st määratlemata töö alustamise ja lõpu aeg) või kaugtööle (TLS § 6 lõige 4). Teatud juhtudel on tööandja kohustatud lubama paindlikku töövormi neile, kelle ametikoht seda võimaldab ning kui see on vajalik töö ja pereelu ühitamiseks.

Töö ja pereelu ühitamine võib olla vanemale üsnagi keeruline ning siin tuleb koos tööandjaga leida sobivad lahendused, et kumbki pool ei kannataks.

ÕIGUS TEHA TÖÖD, KUID ÕIGUS SAADA KA EMAKS JA ISAKS

ENESETEOSTUS TÖÖL JA SAMAS KA PEREELUS ON LUBATUD NING VAJALIK

Korrates eelpool öeldut, siis naised on erilise kaitse all seoses raseduse ja sünnitamisega ning sellist kaitset ei loeta sooliseks diskrimineerimiseks (SoVS § 5 lõige 2 punkt 1). Meestel ei ole küll isaks saamise puhul palju eriõigusi, kuid mõne siiski leiame.

Töömaailmas tähendab selline erikohtlemine soodsamaid töötingimusi ja täiendavat puhkust, mis tulenevad avaliku teenistuse seadusest (ATS) ja töölepingu seadusest (TLS).

Õigus terviseseisundile vastavatele töötingimustele

Rasedal ning rasedus- ja sünnituspuhkuse õigusega töötajal on õigus nõuda tööandjalt tervisele vastavat tööd (TLS § 18 lõige 1). Kui ei ole võimalik vastavat tööd anda, siis võib rase või rasedus- ja sünnituspuhkuse õigusega töötaja tööst keelduda (TLS § 18 lõige 2).

Rasedal ning rasedus- ja sünnituspuhkuse õigusega ametnikul on samuti õigus teenistustingimuste ajutisele leevendamisele või kui see ei ole võimalik, siis teenistussuhte peatamisele kuni töövõimetuslehel märgitud töövabastuse lõpuni (ATS § 48 lõiked 1 ja 2).

Õigus loobuda täiendavatest tööülesannetest

Ületunnitöö tegemist võib üldjuhul nõuda seda ei või nõuda rasedalt ega töötajalt või ametnikult, kellel on õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele (TLS § 44 lõige 5, ATS § 39 lg 5). Ületunnitöö nõudmisel peab ametiasutus arvestama asjaoluga, et ametnik kasvatab alla kolmeaastast või puudega alaealist last (ATS § 39 lõige 5).

ettenägematute asjaolude tõttu, kuid **Lapse eest hoolitsemise aeg on aeg, mida ei saa lisatöö tõttu katkestada – last ei saa jätta ootele.**

Öötöö ja riigipühäl tehtava töö või valveaja kohaldamisel tuleb arvestada asjaoluga, et ametnik on rase või kasvatab alla kolmeaastast või puudega alaealist last (ATS § 38 lõige 5 ja § 40 lõige 5).

Samuti võib ametnik, kes on rase või kasvatab alla kolmeaastast või puudega alaealist last, puuduva ametniku ülesannete täitmisest keelduda (ATS § 57 lõige 3).

Õigus saada rasedus- ja sünnituspuhkust

Naisel on õigus saada rasedus- ja sünnituspuhkust 140 kalendripäeva ja selle saab välja võtta alates 70. kalendripäevast enne eeldatavat sünnituse tähtaega (TLS § 59 lõige 1). Rasedus- ja sünnituspuhkuse eest on õigus saada hüvitist 100% keskmisest töötasust, mis arvestatakse rasedus- ja sünnituspuhkusele jäämisele eelneva kalendriaasta alusel (ravikindlustuse seadus § 58).

Rasedus- ja sünnituspuhkuse tõttu on ametnikul või töötajal õigus oma põhi- puhkus katkestada, edasi lükata või ennetähtaegselt lõpetada. Kasutamata jäänud puhkuseosa on töötajal õigus nõuda vahetult pärast seda, kui puhkuse kasutamise takistus on ära langenu. Poolte kokkuleppel võib seda puhkuseosa kasutada ka muul ajal. Puhkuse kasutamist takistavast asjaolust on vaja teatada ametiasutusele või tööandjale esimesel võimalusel (TLS § 69 lõige 6).

Kui ametnik on viidud tähtajaliselt üle teisele ametikohale, et suurendada tema pädevust ja motivatsiooni või edendada koostööd ametiasutuste vahel, siis tähtaja kulgemine peatub ajaks, kui ametnik viibib rasedus- ja sünnituspuhkusel, lapsendajapuhkusel või lapsehoolduspuhkusel (ATS § 33 lõige 8).

Õigus jääda isapuhkusele – õigus, mis on ainult isal

Lapse isal on õigus saada kokku kümme tööpäeva isapuhkust kahe kuu jooksul enne arsti määratud eeldatavat sünnituse tähtpäeva ja kahe kuu jooksul pärast lapse sündi (TLS § 60). Isapuhkus antakse tööpäevades, see ei ole seotud isa tööpäeva pikkusega konkreetsel tööpäeval.

Isapuhkuse päevade eest makstakse keskmist töötasu, kuid mitte rohkem, kui on kolmekordne Eesti keskmine brutokuupalk. Õigus isapuhkusele ei sõltu sellest, kas lapse isa on lapse emaga abielus või mitte.

Õigus lapsehoolduspuhkusele – see pole nüüd päris puhkus, vaid pigem töö, aga väga meeldiv ja vajalik töö, mida tuleb inimesele võimaldada

Mõlemal vanemal peab olema õigus jääda lapsehoolduspuhkusele ja naasta pärast seda tööle. Korruga saab lapsehoolduspuhkust kasutada aga ainult üks vanematest.

Lapse emal või isal on õigus saada lapsehoolduspuhkust kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni ning kasutada seda ühes osas või osade kaupa (TLS § 62 lõiked 1 ja 2). Lapsehoolduspuhkusele jäämisest või lapsehoolduspuhkuse katkestamisest ja tööle naasmisest peab töötaja tööandjale või ametnik ametiasutusele ette teatama 14 kalendripäeva. Pooled võivad kokku leppida ka teisiti.

Kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni on võimalik ühel vanemal või vanematel vaheldumisi jääda pidevalt või teatud aja tagant tööelust kõrvale.

Lapsehoolduspuhkust võib kasutada ka lapse tegelik hooldaja, näiteks vanema, vanaisa, onu või tädi (ATS § 58 lõige 1 ja TLS § 65).

Õigus lähtetoetusele pärast õpinguid

Tulevane õpetaja, kes on omandanud kõrghariduse või läbinud õpetajakoolituse ja asub või on juba õpingute ajal asunud kooli tööle, saab taotleda lähtetoetust 18 kuu jooksul pärast õpingute lõpetamist (PGS § 77 lõike 2 punkt 1, KutÕS § 41 lõike 2 punkt 1). Kui õpetajakoolituse lõpetamise aastal viibitakse rasedus- ja sünnituspuhkusel, siis pikeneb lähtetoetuse taotlemise tähtaeg rasedus- ja sünnituspuhkuse ning lapsehoolduspuhkuse aja võrra.

Ühekordset toetust makstakse ka arstile, kes asub tööle eriarstina (TTKS §d 54¹ ja 54²). Eriarsti lähtetoetuse saamiseks peab taotluse esitama hiljemalt viie aasta jooksul residentuuri lõpetamisest arvates. Kui inimene on pärast eriarstiabi eriala omandamist rasedus- ja sünnituspuhkusel või lapsehoolduspuhkusel, pikeneb õigus taotleda lähtetoetust vastavalt rasedus- ja sünnituspuhkusel ning lapsehoolduspuhkusel viibimise aja võrra.

See annab lapsevanemale lähtetoetuse taotlemiseks teiste õpetajana või arstina tööle asujatega võrdse võimaluse ja kindlustab olukorra, et lapsesaamise tõttu ei jää rasedus- ja sünnituspuhkust ning lapsehoolduspuhkust kasutav vanem lähtetoetuse taotlemise õigusest ilma.

Õigus hoolitseda isast kutsealusena oma lapse eest

Kõik 18–27-aastased kutsealused kutsutakse ajateenistusse. Kui isa on saanud kutse asuda ajateenistusse, siis tal on õigus saada ajapikendust tulenevalt lapse eest hoolitsemise vajadusest. See tähendab näiteks ka seda, et kutsealusest isal on võimalik käia edasi tööl, et oma peret toetada.

Kaitseväeteenistuse seaduse kohaselt saab isa ajateenistusse minekuks ajapikendust, kui ta (KVTS § 43):

- 1) peab ülal vähemalt ühte alla kolmeaastast last;
- 2) on kohustatud ülal pidama vähemalt kahte last;
- 3) peab üksinda ülal vähemalt ühte last;
- 4) on ainus, kes on kohustatud ülal pidama raske või sügava puudega inimest.

ÕIGUS NAASTA TÖÖLE JA ÕIGUS HOOLITSEDA LAPSE EEST

TERE TULEMAST TAGASI TÖÖLE – SEE ON OSA MEIE ELUST

Ühiskonna huvi on, et vanem naaseks tööle niipea, kui ta selleks valmis on. See on ka sinu kui vanema enda huvides tulla tavapärasesse tööellu tagasi, kuid seda juba teadmisega, et midagi on siiski Sinu elus jäädavalt muutunud.

Kõige raskem on lapsevanematel töö ja pereelu ühitamine selliselt, et kumbki pool ei kannataks. Siin on oluline koht avaliku teenistuse seadusest ja töölepingu seadusest tulenevatest kaitsemehhanismidest. Unustada ei tohi, et ka ettevõtted ja asutused peavad kujundama oma töökeskkonnas peresõbralikke hoiakuid, et tagada peredega ametnikele ja töötajatele teistega võrdsed tingimused.

Ametniku puhkusele kohaldatakse ka mitmeid töölepingu seaduse vastavaid sätteid (ATS § 43 lõige 1).

Õigus võrdsele kohtlemisele pärast rasedus- ja sünnituspuhkust

Töötajal on õigus paranenud tingimustele, millele tal oleks tekkinud õigus rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal. See tähendab, et ka temal on õigus saada suuremat palka juhul, kui töökohas toimus üldine palgatõus ja ülejäänud töötajatele hakati tema puhkuse ajal maksma suuremat palka töötajate tööpanusest sõltumatult (näiteks ettevõtte heade töötulemuste puhul). Samuti on naisel õigus nõuda muude soodustuste kohaldamist, mis on vahepeal teistele töötajatele rakendatud ja mis oleksid laienenud ka temale, kui ta ei oleks puhkusel viibinud (ATS § 48 lõige 5 ja TLS § 18 lõige 5).

Õigus toetada last tööajal – tähtis teada!

Vanemal võib tekkida vajadus olla töölt eemal pakilistel perekondlikel põhjustel, näiteks lapse haiguse või õnnetusjuhtumi korral on lapse eest hoolitsemine hädavajalik ka tööajal. Sellisel juhul on vanemal õigus nõuda keskmist töötasu ja vaba aega, kuid seda ainult mõistliku aja ulatuses (TLS § 38 ja § 42).

Õnnetus või haigus ei hüüa tulles – vanemal peab olema õigus olla sellistel juhtudel lapsele toeks.

Kui laps jääb haigeks pikemaks ajaks, siis on vanemal õigus jääda teda koju põetama. Kui vanem siiski ei saa kauem töölt ära olla, võib seda teha keegi teine lapsele usaldusväärne inimene, kellel võib olla lihtsam töölt ära jääda. Üksteise järel võib lapsega koju jääda mitu eri inimest, kuid sel juhul maksimaalne päevade arv ei suurene. Õigus hooldushüvitisele on hoolduslehele märgitud töö- või teenistuskohustustest vabastuse esimesest päevast.

Hooldushüvitis on ajutise töövõimetuse hüvitis, mida haigekassa maksab hoolduslehe alusel ravikindlustatud vanemale (RaKS § 59):

alla 12-aastase lapse põetamisel kuni 14 järjestikuse päeva eest ja kuni 60 kalendripäeva, kui haigestumise põhjuseks on pahaloomuline kasvaja ja lapse ravi algab haiglas;

haige perekonnaliikme kodus põetamisel kuni 7 järjestikuse päeva eest;

alla 3-aastase lapse või alla 16-aastase puudega lapse hooldamise korral, kui lapse hooldaja ise on haige või talle osutatakse sünnitusabi kuni 10 järjestikuse päeva eest.

Kui inimene, kes peab hooldama alla kolmeaastast last või alla 16-aastast puudega last, on ise haige või vajab sünnitusabi ja samal ajal põetab kodus haiget pereliiget või alla 12-aastast last või alla 19-aastast puudega kindlustatud inimest, siis ta saab ajutise töövõime hüvitist 80% ühe kalendripäeva eest ühe kalendripäeva keskmisest tulust (ravikindlustuse seaduse § 54 lõige 1 punkt 1¹).

Õigus töölähetusest keelduda

Rasedat ja töötajat või ametnikku, kes kasvatab alla kolmeaastast või puudega last, võib saata töölähetusse ainult tema nõusolekul (ATS § 44 lõige 2, TLS § 21 lõige 3). Rasedal ja väikelapse või puudega lapse vanemal on õigus keelduda tööst väljaspool töölepinguga kokkulepitud kohta.

Õigus olla pikaajalisel teenistuslähetusel koos perega – ei lähe ju ilma pereta pikaks ajaks kodust ära!

Pikaajalise välislähetuse korral hüvitatakse lähetusse saadetava ametniku ja tema ga kaasas oleva perekonnaliikme kolimis-, majutus-, kindlustus- ja ravikulu, koolieelse lasteasutuse tasu või lapsehoidja töötasu maksmiseks tehtud kulu, alates viieaastase või kui asukohariigis on ette nähtud varasem koolikohustus, siis noorema kaasas oleva lapse põhi- ja keskhariduse omandamise kulu, Eestisse puhkusele ja sealt tagasi sõidu kulu üks kord lähetusaastas (ATS § 45 lõige 4).

Iga kaasas oleva lapse eest suurendatakse ametniku välislähetustasu Vabariigi Valitsuse määratud summa ulatuses (ATS § 45 lõige 9). Kaasas olev laps käesoleva seaduse tähenduses on pikaajalisel lähetusel oleva ametnikuga alaliselt vähemalt 183 päeva lähetusaasta jooksul kaasas olev alaealine laps või põhi- või keskharidust omandav või abi vajav töövõimetu täisealine laps (ATS § 45 lõige 10).

Õigus puhkusele – puhkuse ajal inimene puhkab ja mitte keegi ei tule teda segama!

Töötajal ja ametnikul on õigus tööst keelduda ajal, mil ta kasutab puhkust (TLS § 19 punkt 1). Lapsevanema jaoks tähendab see seda, et lisaks iga-aastasele põhipuhku-

sele ei saa töötajalt nõuda töötegemist ka rasedus- ja sünnituspuhkuse, lapsehoolduspuhkuse, lapsepuhkuse, isapuhkuse ega lapsendajapuhkuse ajal.

Õigus nõuda põhipuhkust endale sobival ajal on (TLS § 69 lõige 7):

naisel vahetult enne ja pärast rasedus- ja sünnituspuhkust või vahetult pärast lapsehoolduspuhkust;

mehel vahetult pärast lapsehoolduspuhkust või naise rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal;

vanemal, kes kasvatab kuni seitsmeaastast last;

vanemal, kes kasvatab seitsme- kuni kümneaastast last – lapse koolivaheajal;

koolikohustuslikul alaealisel – koolivaheajal.

Õigus täiendavale puhkusele

Emal või isal on õigus saada igal kalendriaastal lapsepuhkust kolm tööpäeva, kui tal on kuni kaks alla 14-aastast last, või kuus tööpäeva, kui tal on vähemalt kolm alla 14-aastast last või vähemalt üks alla kolmeaastane laps (TLS § 63 lõige 1). Lapsepuhkuse päevade eest tasutakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäära alusel.

Puudega lapse emal või isal on õigus saada lapsepuhkust lisaks veel üks tööpäev kuus kuni lapse 18-aastaseks saamiseni. Nende päevade eest peab talle tasuma keskmist töötasu (TLS § 63 lõige 2). Kui puudega lapsi on mitu, on vanemal iga kuu õigus saada puudega laste arvule vastav arv lisapuhkepäevi.

Lapse kolmeaastaseks, 14-aastaseks ja 18-aastaseks saamise aastal antakse lapsepuhkust olenemata sellest, kas lapse sünnipäev on enne või pärast puhkust (TLS § 63 lõige 3).

Emal ja isal, kes kasvatab kuni 14-aastast last või kuni 18-aastast puudega last, on õigus saada igal kalendriaastal kuni 10 tööpäeva tasustamata lapsepuhkust (TLS § 64 lõige 1). Tasustamata lapsepuhkust võib kasutada seega päevadel, mil täidetaks muidu tööülesandeid. Seda puhkust saab kasutada ühes osas või päevade kaupa eraldi. Puhkusenõue aegub kalendriaasta lõppedes (TLS § 64 lõige 2).

Alla 10-aastase lapse lapsendamisel on ühel vanematest õigus saada lapsendajapuhkust 70 kalendripäeva lapsendamise kohtuotsuse jõustumise päevast alates. Puhkusel oldud aja eest on lapsendajal õigus saada ühe kalendripäeva eest 100% keskmisest kalendripäeva tulust, mis arvestatakse lapsendamise kohtuotsusele eelneva kalendriaasta tulude alusel (TLS § 61).

ÕIGUS JÄÄDA TÖÖLE, KUID VAJADUSEL KA LÕPETADA TEENISTUS- VÕI TÖÖSUHE

SUNNISMAISUS EI OLE ENAM PÄEVAKORRAS, KUID OMA ÕIGUSI PEAB TEADMA

Kahjuks peab mõnikord tõdema, et teenistus- või töösuhe enam ei toimi, vanemal ei ole võimalik töö ja pereelu ühitada või on tööandja sunnitud tegema ettevõttes või asutuses ümberkorraldusi.

Teenistus- ja töösuhete lõpetamist puudutavad sätted leiad nagu kõik teisedki teenistus- ja töösuhete puudutavad sätted vastavalt kas avaliku teenistuse seadusest või töölepingu seadusest.

Õigus vanemal endal töösuhe lõpetada

Üldjuhul võib teenistus- või töösuhete korraliselt lõpetada igal ajal, kuid sellest tuleb 30 kalendripäeva ette teatada (ATS § 87 lõige 2 ja TLS § 98 lõige 1). Kokkuleppel ametiasutusega võib kohaldada ka lühemat etteteatamistähtaega (ATS § 87 lõige 2).

Kui teenistusest lahkumise põhjuseks on muuhulgas ametniku puudega perekonnaliikme hooldamise vajadus, tuleb taotlus esitada vähemalt kümme kalendripäeva enne soovitud vabastamise päeva (ATS § 87 lõige 3).

Töötajal on alati võimalik tähtajalist töölepingut erakorraliselt üles ütelda ilma etteteatamise tähtaega järgimata, kuid erakorralisuse vajadust peab ta sellisel juhul ise tõendama (TLS § 85 lõiked 2–3).

Juhul kui perekondlikud kohustused ei võimalda kokkulepitud tööd teha ja tööandja ei võimalda sobivat tööd, võib töötaja töölepingu üles öelda erakorraliselt ilma varasema etteteatamiseta (TLS § 91 lõige 3). See õigus on näiteks juhul, kui töövahetused algavad kell 7 hommikul, lapsi ei saa enne seda lasteaeda viia ja tööandja ei ole nõus vahetuste aegu muutma ega võimalda sobivat tööd.

Õigus naasta endisele töökohale ja õigus teisele töökohale

Pärast lapsehoolduspuhkust on töötajal õigus asuda töölepingus kokku lepitud tööle ja saada kokkulepitud töötasu. Kui kokkulepitud tingimustel töölepingu täitmine ei ole võimalik töömahu vähenemise, töö ümberkorraldamise või töö lõppemise tõttu, siis tekib koondamise olukord.

Enne koondamist tuleb töötajale pakkuda võimaluse korral teist töökohta. Tööandja peab vajadusel korraldama töötajale täiendusõppe või muutma töötingimusi, kui muudatused ei too kaasa ebaoproportsionaalselt suuri kulutusi. Kui lapsehoolduspuhkuselt naasnud töötaja on nõus asumata teisele töökohale, siis lepatakse kokku

töölepingu muudatused. Kui pakutud vabad töökohad töötajale ei sobi, tuleb koondamine läbi viia seadusega ettenähtud korras.

Õigus jääda tööle koondamise olukorras

Koondamise korral on alla kolmeaastast last kasvataval töötajal töölejäamise eelisõigus. See tähendab, et koondamise vajaduse korral peab tööandja välja selgitama koondatavad töötajad ja nende hulgast eelisõiguse tõttu välistama väikelast kasvatavad vanemad (TLS § 89 lõige 5). Alles pärast seda võib tööandja välja valida töötajad, kellega ta töölepingu üles ütleb.

Koondamise olukorras on rase või väikelast kasvatav vanem eelisseisundis.

Koondamise tõttu ei või töölepingut üles öelda rasedaga, naisega, kellel on õigus saada rasedus- ja sünnituspuhkust, ega lapsevanemaga, kes kasutab lapsehooldus- või lapsendajapuhkust. Koondamine on lubatud ainult erandjuhul, kui tööandja oma tegevuse lõpetab (TLS § 93 lõige 1).

Kui koondamisel tuleb valida vähemalt kahe sarnaseid teenistusülesandeid täitva ametniku vahel, siis on teenistusse jäämise eelisõigus ametnikul, kelle haridus, töökogemus, teadmised ja oskused vastavad teenistusülesannete täitmiseks kehtestatud nõuetele enim. Kui nimetatud kriteeriumi alusel ei ole võimalik ametnikke eristada, on teenistusse jäämise eelisõigus kõigepealt ametnikul, kes kasvatab alla seitsmeaastast last, ja seejärel ametnike esindajal või ametnikul, kelle õigustatud ootus vajab suuremat kaitset, arvestama peab ka ametniku ülalpeetavate arvu (ATS § 90 lõige 5).

Koondamise olukorras ei tohi teenistusest vabastada ametnikku, kes on rase, kellel on õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele või kes kasvatab alla kolmeaastast last. Erandiks on ametiasutuse likvideerimine (ATS § 100 lõige 1).

Õigus töötada vaatamata lapsevanemaks olemisele

Töösuhte lõpetamise risk võib avaldada raseda või äsja sünnitanud naise füüsilisele ja vaimsele seisundile kahjulikku mõju, mistõttu vajavad naised sellises seisundis erilist kaitset. Seega tuleb naistele tagada kaitse töösuhte ülesütleamise vastu nii rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal kui kogu raseduse kestel (TLS § 92 lõige 1 punkt 1). Samuti ei ole lubatud vallandamine rasedusest tingitud töövõimetuse tõttu (TLS § 93 lõige 2).

Väikelapse kasvatamise kohustus ei või olla töölepingu lõpetamise aluseks.

Tööandja ei või töölepingut üles öelda põhjusel, et töötaja täidab olulisi perekondlikke, sealhulgas väikelapse kasvatamise kohustusi (TLS § 92 lõige 1 punkt 2). Kui töösuhte lõpetamise põhjuseks on rasedus või perekondlike kohustuste täitmine, siis on tööandjal kohustus tõendada, et ta ütles töölepingu üles seadusega lubatud alusel (TLS § 92 lõige 2).

Kui tööandja on töötajale esitanud töölepingu ülesütleemisavalduse koondami-

se või töövõime vähendamise tõttu, siis on töötajal kohustus teavitada tööandjat oma rasedusest või rasedus- ja sünnituspuhkuse õigusest hiljemalt 14 kalendripäeva jooksul pärast ülesütlemisavalduse kättesaamist. Tööandja nõudmisel peab töötaja esitama raseduse kinnitamise kohta arsti või ämmaemanda tõendi (TLS § 93 lõige 3).

Õigus vaidlustada teenistus- või töösuhte lõpetamist

Reeglina võib töövaidluskomisjon või kohus töötaja tööle ennistada ainult juhul, kui mõlemad pooled on sellega nõus. Seega ei ennistata töötajat tööle, kui tööandja sellega nõus ei ole. Juhul kui tööandja ütles töölepingu üles ebaseaduslikult, siis raseda või rasedus- ja sünnituspuhkuse õigusega naise võib töövaidluskomisjon või kohus tööle ennistada sõltumata tööandja tahtest. Tööle ei ennistata, kui see pole mõistlikult võimalik, näiteks kui tööandja oma tegevuse lõpetab (TLS § 107 lõige 3).

Ebaseaduslikult töölepingu ülesütlemine või teenistusest vabastamine võib lõppeda hüvitise saamisega või rasedal ka tööle ennistamisega

Ebaseadusliku töölepingu ülesütlemise eest peab tööandja üldjuhul maksma töötajale hüvitist tema kolme kuu töötasu suuruses. Kui tööandja on ebaseaduslikult lõpetanud töölepingu naisega, kes on rase või kellel on õigus saada rasedus- ja sünnituspuhkust, siis peab maksma töötajale hüvitist tema kuue kuu keskmise töötasu ulatuses. Töövaidluskomisjon või kohus võib hüvitise suurust muuta (TLS § 109 lõige 2).

Ametnikul, kes on rase, kellel on õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele või kes kasvatab alla seitsmeaastast last, on õigusvastaselt teenistusest vabastamise korral õigus nõuda järgmist: vabastamise kohta antud haldusakti õigusvastaseks tunnistamist, teenistusest vabastamise aluse muutmist ning hüvitist kuue kuu keskmise palga ulatuses. Kohus võib hüvitise suurust muuta, arvestades teenistussuhte lõpetamise asjaolusid ja mõlema poole huve (ATS § 105 lõige 2). Hüvitise asemel võib ametnik nõuda vabastamise kohta antud haldusakti tühistamist, enda teenistusse ennistamist ja tasu aja eest, mil ta oli teenistusest sunnitud puudunud (ATS § 105 lõige 4).

VANEMA ÕIGUS RIIGI VÕI OMAVALITSUSE TOETUSELE

RIIK JA OMAVALITSUS TÕEPOOLEST TOETAVAD, USU VÕI ÄRA USU!

Põhiseaduse § 27 sätestab, et perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena on riigi kaitse all ning vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest.

Riigi kehtestatud põhilised peretoetused ja sotsiaalteenused leiab sotsiaalhoolekande seadusest (SHS) ja perehüvitiste seadusest (PHS), kus on sätestatud riigi ja kohaliku omavalitsuse korraldatav abi. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduses (PISTS) on kehtestatud puudega lapse toetus ja puudega vanema toetus.

Peredele makstavad toetused võivad olla ühekordsed või perioodilised, kõigile suunatud või vajaduspõhised.

Õigus riiklikele toetustele ja hüvitistele*

Lastevanematel on võimalik saada mitmesuguseid toetusi ja hüvitisi ning muid rahalisi soodustusi. Laste heaolu huvides on oluline, et lastevanemad saaksid teistega võrdsetel alustel ühiskonnaelust osa võtta.

Vanemal on õigus erinevatele kuupõhistele peretoetustele:

- lapsetoetus (PHS § 17);
- lapsehooldustasu (PHS § 18);
- üksikvanema lapse toetus (PHS § 19);
- lasterikka pere toetus (PHS § 21);
- vanemahüvitis (PHS § 33 ja § 34);
- puudega lapse toetus (PISTS § 6);
- puudega vanema toetus (PISTS § 9).

Lisaks on vanemal õigus ühekordselt saada sünnitoetust (PHS § 22) või lapsendamistoetust (PHS § 23).

Riiklik toetus on ka toimetulekutoetus, mida saab taotleda kohalikust omavalitsusest (SHS §-d 131 – 135). Toimetulekutoetuse eesmärk on tagada abivajajale minimaalsed vahendid esmajaduste rahuldamiseks.

Kui vanem on asunud ajateenistusse või tema kaitsevæeteenistuskohustus on

* Toetuste täpsemad tingimused koos konkreetsete rahasummadega on ilusasti välja toodud Sotsiaalkindlustusameti kodulehel.

asendatud asendusteenistusega, siis on tal õigus vastavalt kas ajateenija või asendusteenistuja lapse toetusele (KVTS § 54 lõige 11 ja § 64 lõige 5).

Õigus täiendavale maksuvabale tulule lapse ülalpidamise korral

Lapse üks vanem, kes peab ülal kahte või enamat alaealist last, võib maksustamisperioodi tulust maha arvata täiendava maksuvaba tulu iga kuni 17 aasta vanuse lapse kohta alates teisest lapsest (TuMS § 23¹).

Õigus elatisabile

Elatisabi eesmärk on tagada lapsele ülalpidamine, kui üks vanematest ei täida ülalpidamiskohustust (PHS § 47 – 60). Riik on siin pidanud oluliseks kaitsta lapse huve. Seeläbi aidatakse vanemat, kes peab üksinda toime tulema lapse eest hoolitsemisega. Samuti aitab see kaasa võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamisele.

Laps ei tohi puudust kannatada hoolimatu vanema tõttu.

Elatisabi on mõeldud lapsele või kuni 21-aastasele noorele, kes omandab põhi-, kesk- või kõrgharidust või õpib kutseõppe tasemeõppes ja kelle vanem ei täida ülalpidamiskohustust (PHS § 48).

Ülalpidamiskohustus on sätestatud omakorda perekonnaseaduses, mille kohaselt ülalpidamise ulatus määratakse kindlaks ülalpeetava vajadustest ja tema talvisest elulaadist lähtudes (PKS § 99 lõige 1), kuid igakuine elatis ühele lapsele ei või olla väiksem kui pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäär (PKS § 101 lõige 1).

47

Õigus olla ravikindlustatud*

Sotsiaalmaksu seaduse kohaselt maksab riik sotsiaalmaksu vanema eest, kes kasvatab last ja vastab sotsiaalmaksu seaduses kehtestatud tingimustele (SMS § 6 lõige 1). Riik maksab sotsiaalmaksu teiste seas vanema eest, kes kasvatab (siinjuures vaata seadusega kehtestatud täpsustavad tingimused alati üle):

- alla 3-aastast last;
- kolme või enamat alla 19-aastast last, kellest vähemalt üks on alla 8-aastane;
- seitset või enamat alla 19-aastast last ja kellega on sõlmitud perekonnas hooldamise leping.

Vald või linn maksab sotsiaalmaksu vanema eest, kes hooldab puudega last ja kellele valla- või linnavalitsus maksab toetust puudega lapse hooldamise eest ning kes ei tööta, ei ole riikliku pensioni saaja ega osalise või puuduva töövõimega inimene (SMS § 6 lõige 1¹ punkt 2).

* Õigust olla ravikindlustatud on lähemalt selgitatud Eesti Haigekassa koduleheküljel.

Õigus riigipoolsele kohustusliku pensionifondi täiendavale sissemaksele

Vanaduspensionini on ehk veel aega, kuid hea on teada, et riik toetab vanemat ka siin.

Kogumispensioniga liitumine on kohustuslik alates 1983. aastast sündinud inimestele. Makse tasumise õigus ja kohustus tekib inimese 18-aastaseks saamisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Makse määr on 2% sotsiaalmaksuga maksustatavast tulust (KoPS § 7).

Riik teeb kohustuslikku pensionifondi täiendava sissemakse iga kuni kolmeaastase lapse kohta alates lapse sünnist korraga ühe vanema eest (KoPS § 10). Täiendava sissemakse suuruseks on 4% Eesti keskmisest sotsiaalmaksuga maksustatavast ühe kalendrikuu tulust. Vanematel on õigus kasutada täiendavat sissemakset kordamööda. Täiendavate sissemaksete tegemise taotlemiseks ja lõpetamiseks esitab vanem avalduse Sotsiaalkindlustusametile.

Kohustuslikku pensionifondi riigi täiendava sissemakse saamiseks tuleb esitada taotlus.

Õigus saada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust

Kui lapsele on tehtud tegevuskava, rehabilitatsiooniplaan või rehabilitatsiooniprogramm, siis seaduses loetletud juhtudel on vanemal õigus saada rehabilitatsiooni-teenuseid oma lapsele kas tasuta või muul moel toetatult, saades näiteks hüvitist sõidu- või majutuskulude eest (SHS §-d 56 – 65).

Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse eesmärk on arendada puudega lapse igapäevaelu oskusi, toetada õppimist, anda vanematele teadmisi selle kohta, kuidas lapse arengut toetada, ja arendada töövõime eeldusi. Rehabilitatsiooniteenuse osutamise käigus hinnatakse lapse toimetulekut ja kõrvalabi vajadust, tehakse ettepanekuid kodu- ja õpikeskkonna kohandamiseks, abivahendi saamiseks ja kasutamiseks ning nõustatakse erinevates valdkondades, et parandada edasist sotsiaalset toimetulekut. Kõiki teenuseid, v.a arsti teenus, osutatakse individuaalselt, perele või grupele.

Vanemal on hea teada, et sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse osutamisel loetakse alates 16-aastane puudega laps tööealiseks. Õigus riigipoolsele abile teenuse eest tasumisel on vanemal, kellel on (SHS § 59):

kuni 16-aastane puudega laps;

laps, kellel on tuvastatud abivajadus ja kui tema suhtes varasemate abimeetmete rakendamine ei ole osutunud piisavaks või muude abimeetmete kasutamine ei ole võimalik ning tal esinevad olulised puudujäägid vähemalt kahes lapse heaolu valdkonnas (seaduses nimetatud heaolu valdkonnad on lapse füüsiline või tervislik seisund, lapse psühholoogiline või emotsionaalne seisund, lapse sotsiaalne seisund ja lapse kognitiivne või hariduslik seisund);

üle 16-aastane tööealine puudega laps või üle 16-aastane tööealine laps, kes on tunnustatud püsivalt töövõimetuks või kellele on määratud invaliidsusgrupp tähtajatult või kellel on tuvastatud osaline töövõime ning tuvastatud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajadus (tingimusel, et ta ei omanda põhi-, üldkesk-, kutse- või kõrgharidust või ei ole tööturul hõivatud või teda ei ole töötuna arvele võetud);

tööealine puuduva töövõimega laps, kellel on tuvastatud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajadus.

Õigus kohaliku omavalitsuse toetusele

Laste ja nende vanemate toetamisel on lisaks rahalistele hüvitistele ja toetustele olulised mitmesugused teenused. Kohalikel omavalitsustel on oluline roll laste hoolekande korraldamisel ja laste arenguks soodsa keskkonna loomisel ning lapsevanema aitamisel. Kuna kohaliku omavalitsuse võimalused ja iga pere vajadused on väga erinevad, siis tasub minna sotsiaal- või lastekaitsetöötaja juurde, oma lugu ja murekohad ära rääkida ning neile koos lahendusi otsida.

Toetuse ja abi saamiseks tasub pöörduda elukohajärgse omavalitsuse poole.

Kui lastega pere ei oska enam toime tulla oma võlgadega, siis on ikka põhjust pöörduda kohaliku omavalitsuse poole, kellelt vanemal on õigus saada võlanõustamist (SHS § 44). Kui võlgade tõttu on näiteks ohus lapse õppimine ja huviharidus, on vanemal õigus küsida abi omavalitsuselt, et laps ei peaks kannatama ilmajäetust.

Kui kodus olemine on mingil põhjusel muutunud ohtlikuks või võimatuks, on lapsel üksi või koos vanemaga (näiteks kui teine vanem on vägivaldne) õigus saada kohaliku omavalitsuse abiga turvakoduteenust (SHS § 33). Samuti on perel õigus saada kohalikust omavalitsusest vajadusel kasutamiseks eluruum (SHS § 41) või abi oma korteri või maja kohaldamiseks näiteks puudega lapse jaoks (SHS § 42).

Lisaks sotsiaalteenuste osutamise korraldamisele võib kohalik omavalitsus maksta ka täiendavaid sotsiaaltoetusi kohaliku omavalitsuse üksuse kehtestatud tingimustel ja korras (SHS § 14 lõige 2). Kohalikud omavalitsused toetavad lapsevanemat mitmel viisil, näiteks pakuvad vajadusel tasuta lasteaiakohta ja toetusi lapse huvitegevuseks. Mitmel omavalitsusel on eraldi toetused lastega peredele, sealhulgas puudega last kasvatavatele peredele ja lasterikastele peredele.

Iga lapsevanema abivajadus hinnatakse kohaliku omavalitsuse poolt esmalt täpselt ära (SHS § 15). Puudega lapsevanemal või puudega lapse vanemal on sealjuures õigus vajalikule tugi- ja tõlketeenusele. Abi saamiseks võib vanemal olla õigus saada endale, oma lapsele või kogu perele tugiisikuteenust (SHS § 23) või isiklikku abistajat (SHS § 27).

Kui puudega lapsevanemal või puudega lapsel on vaja liikuda, siis on lapsevanemal õigus saada vastavalt kas endale või oma lapsele sotsiaaltransporditeenust (SHS § 38). Seda võib vaja minna näiteks lapse kooli ja koolist koju sõidutamisel,

arsti juures käimisel või kui koolilapsel on vaja koos klassiga minna teatrisse.

Vanemal on omavalitsuselt võimalik taotleda kuni 18-aastasele raske ja sügava puudega lapsele lapsehoiu, tugiisiku ning toetava teenusena transpordi tugiteenuseid.*

Kui sa ei ole rahul kohaliku omavalitsuse sotsiaal- või lastekaitsetöötaja tööga, siis võid pöörduda Sotsiaalkindlustusametisse, kes aitab lahendada pere ja omavalitsuse vahel tekkinud vaidlusi (LasteKS § 15).

* Teenuse riigipoolsest hüvitamisest saab täpsemalt lugeda Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljelt.

VANEMA ÕIGUS HARIDUSELE

LAPSEVANEM PEAB SAAMA ÕPPIDA!

Nii nagu tööelus on ka haridusmaailmas vajalik toime tulla uute väljakutsetega, mis seonduvad vanemaks olemisega. Seda vajadusel nii üldharidustee lõpetamisel kui ka kutse- või kõrghariduse omandamisel. Eelkõige on vajalik leida endale aega, kuna hariduse omandamine vajab aega, kuid ka sinu laps vajab sinu täielikku tähelepanu. Siia võib lisanduda veel vajadus käia tööl, mis on oluline igapäevaseks toimetulekuks.

Nii kohustusliku põhihariduse kui ka sellele järgneva vabatahtliku gümnaasiumihariduse omandamine tugineb põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele (PGS). Kui sul on pooleli kutsehariduse või kõrghariduse omandamine, siis vastavad regulatsioonid leiad kutseõppeasutuse seadusest (KutÕS), rakenduskõrgkooli seadusest (RakKKS) või ülikooliseadusest (ÜKS). Kui sul on õpingute jaoks vaja laenu võtta või toetust saada, siis vastavad sätted leiad õppetoetuste ja õppelaenu seadusest (ÕÕS).

Õigus saada üldharidust

Kui üldhariduse omandamine on jäänud varasemalt pooleli ja lapse pärast ei ole võimalik enam tavapärasel rütmil õppida, siis on õigus valida mittestatsionaarne õpe, kus tundide kõrval on võrreldes statsionaarse õppega suurem osakaal iseseisval õppimisel (PGS § 22 lõige 3). Õppetundide hulka arvatakse ka õpilase arengut toetavate erinevate teenuste osutamise aeg, näiteks karjäärinõustamine. Mittestatsionaarses õppes oleval õpilasel on õigus saada töödandjalt õppepuhkust.

Koolikohustuslikus eas noorel vanemal on võimalik jätkata põhihariduse omandamist oma senises koolis. Kool võib teha sellisel juhul õpetamises muudatusi või kohandusi õppeajas, -sisus, -protsessis ja -keskkonnas. Kui muudatuste või kohandustega kaasneb nädalakoormuse või õppe intensiivsuse oluline kasv või kahane mine võrreldes kooli õppekavaga või riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemuste vähendamine või asendamine, tuleb õpilasele koostada riiklikes õppekavades sätestatud tingimustel individuaalne õppekava (PGS § 18 lõige 1). Samasugune õigus kehtib ka gümnaasiumiõppe korral.

Õigus akadeemilisele puhkusele – läheb küll kauem aega, aga peabki minema, kui lapse kõrvalt õpitakse

Kutseõppeasutuse õpilasel või kõrgkooli üliõpilasel on õigus saada akadeemilist puhkust lapse hooldamiseks kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni (KutÕS § 43 lõike 2 punkt 9, ÜKS § 42 lõike 1 punkt 8, RakKKS § 24 lõike 1 punkt 7).

Kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni võib õppiv vanem olla kodus ja samal ajal täita ka õppekava.

Nimetatud õigus seab lasteta ning lapsevanematest õpilased ja üliõpilased

võrdsemasse olukorda. Viimaste jaoks võib õppetöös osalemine olla raskendatud seoses lapse hooldamisega. Akadeemiline puhkus võimaldab teha õppetöös pausi selliselt, et nominaalse õppeaja kulgemine peatub ja lapse kasvatamise kõrvalt on võimalik lõpetada õpe samadel tingimustel, nagu sa oleks õppinud nominaalaja raames. Pärast akadeemilise puhkuse lõppu saab jälle keskenduda õppetööle ning jätkata õpinguid nominaalse õppeaja jooksul ja saada osa sellega kaasnevatest hüvedest (ravikindlustus, õppetootused, õppelaen, kõrgharidusõppes tasuta jätkamine).

Kui üliõpilane on alla 3-aastase lapse või puudega lapse vanem või eestkostja, siis on tal õigus täita õppekava akadeemilisel puhkusel viibimise ajal (ÜKS § 22 lõike 10 punkt 2 ja RakKKS § 12¹ lõike 3 punkt 2).

Õigus õppida õppekulusid hüvitamata

Kuna lapse, eriti puudega lapse kasvatamine on suuremahuline ülesanne, on lapsevanemal keerulisem leida võimalusi õppida täiskoormusega ja täita õppekava mahutu täiel määral. Seega on lapsevanemal võrreldes ilma lapseta üliõpilasega suurem oht, et täiskoormusega õppimisele kehtestatud nõudeid ei täideta ning seetõttu muutub õppekulude hüvitamine kohustuslikuks.

Üldine reegel on, et kui üliõpilane õpib osakoormusega või ei täida kumulatiivselt õppekavas nõutud õppe mahtu, siis saab kõrgkool temalt nõuda õppekulude hüvitamist. Alla 7-aastase lapse ja puudega lapse vanematelt ei ole õigus õppekulude hüvitamist nõuda (ÜKS § 13 lõike 6 punkt 2, RakKKS § 27 lõige 10 punkt 2). Neil vanematel on kõrghariduse omandamiseks soodsamad tingimused, mis aitavad luua võrdsema olukorra võrreldes nende üliõpilastega, kes last hooldama ei pea.

Õigus taotleda vajaduspõhist õppetootust – jälle elementaarne

Üliõpilasel, välja arvatud doktorandil, on õigus vastavalt õppetootuste ja õppelaenu seadusele (ÕÕS) taotleda vajaduspõhist õppetootust, mis on majanduslikult olukorrast lähtuv rahaline toetus kõrghariduse omandamisega kaasnevate kulutuste katmiseks.

Vajaduspõhise toetuse saamise aluseks on üliõpilase ja tema perekonnaliikmete keskmine sissetulek (ÕÕS § 5¹). Üliõpilase perekonnaliikmeks loetakse ka alaealine laps.

Kui üliõpilase vajaduspõhise õppetootuse taotlus on tagasi lükatud, kuid lähtuvalt majanduslikult olukorrast ta ikkagi vajab toetust, siis on tal õigus taotleda vajaduspõhist eritoetust (ÕÕS § 5 lg 2²). Samaaegselt ei ole õigust saada nii vajaduspõhist õppetootust kui ka vajaduspõhist eritoetust.

Õigus saada soodsamad tingimused õppelaenu tagasimaksmisel

Õppelaen on õpilasele ja üliõpilasele antav riigi poolt tagatud laen hariduse omandamisega kaasnevate kulutuste katmiseks (ÕÕS § 3). Reeglina peavad eksmatriku-

leeritud isikud hakkama teatud aja möödudes õppelaenu koos intressidega tagasi maksuma. Seadus sätestab mõningad juhud, mil lapsevanemal on õigus õppelaenu tagasimaksmine peatada või taotleda võlgnevuse kustutamist.

Õppelaenu tagasimaksmise tähtaja kulgemine peatub ning samal ajal ei teki intressi tasumise kohustust ühel vanemal lapse kolmeaastaseks saamiseni. Nimetatud õigus tekib lapsevanema taotluse alusel. Selle perioodi eest tasub intresse krediitiasutusele riik (ÕÕS § 18 lõige 4).

Kui õppelaenu saaja lapsel tuvastatakse raske või sügav puue, loobuvad krediitiasutus ja riik õppelaenulepingust tulenevate kohustuste täitmise nõudmisest laenusaja, tema käendajatelt või pantijatelt (ÕÕS § 22 lõiked 3 ja 4). Laenusaja kohustuste täitmise nõudest loobumist kohaldatakse raske või sügava puudega last pidevalt hooldava ühe vanema õppelaenu puhul. Selleks on vaja esitada taotlus.

Õppelaenulepingu täitmise kohustuse nõudest loobumisega aitab riik raske ja sügava puudega vanemaid ja on hea näide ebavõrdsete võrdsest kohtlemisest.

VANEMA ÕIGUS SAADA TUGE LAPSE HARIDUSTEEL

TEADMISED ON RIKKUS, MILLELE ON ÕIGUS KA MEIE LASTEL

Vanemaks olemine ei pea tähendama seda, et oma igapäevase töö kõrvalt tuleks töötada täiskohaga oma lapse lapsehoidja ja õpetajana. Lapsevanemal peavad olema teiste töötajatega võrdsed võimalused töölkäimiseks ning siinkohal peavad teda toetama riik ja omavalitsus.

Õppimisel on inimese arengus oluline koht ja põhiseaduse kohaselt on igaühel õigus haridusele. Haridustee saab alguse lasteaiast, mida toetab koolieelse lasteasutuse seadus (KELS). Alusharidus on vabatahtlik, kuid edasi tuleb arvestada, et seitsme kuni 17-aastaseni või kuni põhihariduse omandamiseni peab noor inimene õppima. Üldhariduse kohta kehtestatud reeglid leiad põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest (PGS).

Õigus lasteaiakohale või lapsehoiule

Mida vanemaks laps saab, seda keerulisemaks muutub vanemal olla lapsega pidevalt koos. Selleks, et osta lapsele süüa ja riideid ning pakkuda talle turvalist kodu, peab vanem käima tööl. Seega on vanemal veel vaja kedagi, kes pakuks lapsele igapäevast turvatunnet sel ajal, kui ta ise täidab oma tööülesandeid.

Selleks et vanem saaks käia tööl, on tal õigus omavalitsuselt taotleda lapsele kohta lasteaias ja kohalik omavalitsus peab lapsele sobiva koha võimaldama (KELS § 10). Pooleteise- kuni kolmeaastase lapse lasteaiakoha võib valla- või linnavalitsus vanema nõusolekul asendada lapsehoiuteenusega. Kui koolikohustuse täitmise alustamine on lükatud ühe õppeaasta võrra edasi (PGS § 9 lõige 3), siis on lapsel võimalus käia kuni koolimine kuni lasteaias.

Kui laps saab pooleteiseaastaseks, on omavalitsusel kohustus pakkuda vanema taotlusel talle kohta lasteaias.

Lasteaia puhul on oluline selle asukoht, kuna vanem peab jõudma õigel ajal tööle ja pärast tööd lapsele lasteaeda järele. Lasteaeda võetakse kõigepealt vastu lasteaia teeninduspiirkonnas elav laps, eelistades võimaluse korral lapsi, kelle samas elukohas elava sama pere teised lapsed käivad samas lasteasutuses (KELS § 15 lg 3). Vabade kohtade olemasolul võetakse lapsi väljastpoolt teeninduspiirkonda, eelistades esmajärjekorras samas vallas või linnas elavaid lapsi, seejärel teeninduspiirkonnas töötavate vanemate lapsi. Väljaspool teeninduspiirkonda elavate laste vastuvõtul arvestatakse ajaliselt varem esitatud taotlusi.

Keha-, kõne-, meele- või vaimupuuetega ning eriabi või -hooldust vajavatele lastele loob valla- või linnavalitsus võimalused arenemiseks ja kasvamiseks elu-

kohajärgses lasteasutuses (KELS § 14). Erivajadustega lastele luuakse tingimused sobitusrühmades koos teiste lastega või asutab omavalitsus neile erilasteaia.

Lasteaias või lapsehoiuis käiva lapse kulude katmisel osaleb ka lapsevanem. Seegi võib saada vanemale takistuseks töökäimisel. Lapse toidukulu päevamaksuse otsustab hoolekogu ja kinnitab direktor (KELS § 24 lg 2). Muude kulude katmisel ei või vanemate osa ühe lapse kohta ületada 20 protsenti Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäärast (KELS § 27 lg 3). Kui majanduslik olukord on keeruline, tasub kindlasti pöörduda lasteaia ja/või kohaliku omavalitsuse poole abi saamiseks. Ühelgi lapsel ei tohi jääda alusharidus saamata või vanemal tööle minemata pere majandusliku seisukorra tõttu.

Õigus koolikohale

Vastavalt põhiseadusele on vanemal lapse hariduse valikul otsustav sõna (PS § 37 lg 3). Riigil ja omavalitsusel on kohustus tagada hariduse kättesaadavus. Vanem võib valida, kas ta õpetab oma last ise, paneb ta elukohajärgsesse või mujale munitsiipaalkooli või hoopis erakooli.

Põhiharidust omandavat last võib õpetada vanema taotlusel koduõppes ning sel juhul korraldab ja rahastab väljaspool kooli toimuva õppe osa vanem (PGS § 23 lõige 1).

Omavalitsus peab hoolitsema, et kõik lapsed saaksid omandada põhiharidust. Valla- või linnavalitsus arvestab elukohajärgse kooli määramisel oluliste asjaoludega õpilase elukoha lähedust koolile, sama pere teiste laste õppimist samas koolis ja võimaluse korral vanemate soove (PGS § 10 lõige 1).

Erakooli valides peab vanem arvestama lepingus määratletud õppemaksu suurusega, mida võib tõsta kuni 10 protsenti kahe õppeaasta vahel, kui erakooli pidaja ja õpilase vaheline leping ei sätesta teisiti (EraKS § 22 lõige 6). Õppemaksu suuruse määrab erakooli pidaja ning seda ei muudeta õppeaasta jooksul. Erakooli nõukogul on õigus kehtestada õpilaste vastuvõtmiseks täiendavaid tingimusi.

Elukohajärgsest koolist teada saamiseks ja koolikoha valimiseks pöördu oma kohaliku omavalitsuse poole.

Õigus haridusliku erivajadusega lapse toetamisele koolis

Kõik lapsed on erilised ning kõigil on oma võimed ja vajadused. Samas on ka selliseid lapsi, kelle vajadused võivad teiste laste vajadustest olla suuremad. See vajadus võib tulla füüsilisest puudest, lapse kohanemisraskustest või mõnest muust väiksemast või suuremast lapse tervise seisundist. Teatud juhtudel ei olegi last võimalik tavalisse kooli viia. Mõnikord piisab aga sellest, kui õpilasele on tagatud eripedagoogi (sealhulgas logopeedi), psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi teenus. Need teenused peavad olema koolis kohapeal õpilasele tagatud tasuta (PGS § 37 lõige 2).

Lapse kergemad ja raskemad hariduslikud erivajadused vajavad enam tähelepanu, et vanemal oleks töö olles kindlustunne oma lapse käekäigu pärast. Lapsel

peab minema kõik hästi. Lapse haridusliku erivajaduse pärast ei pea vanem lapsega koju jääma.

Haridusliku erivajadusega õpilane on õpilane, kelle andekus, õpiraskused, tervises seisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppes eemal viibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe kestuses, õppekoormuses, õppekeskkonnas (õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega õpetajad), taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas (PGS § 46 lõige 1).

Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamisel lähtutakse kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt üldjuhul õpib haridusliku erivajadusega õpilane elukohajärgse kooli tavaklassis (PGS § 47 lõige 1).

Ka kutseõppeasutus peab tagama tugiteenuste kättesaadavuse, sealhulgas karjääriteenuse, õpiabi, eri- ja sotsiaalpedagoogilise ja psühholoogilise teenuse (KutÕS § 3 lõige 2 punkt 2).

Õigus panustada lasteaia ja kooli tegevustesse – tarvitada aktiivselt, aga samas mitte kuritarvitada!

Lapsevanemal on õigus olla kaasatud oma lapsega seotud tegevustesse ja otsustesse, mis puudutab lapse lasteaeda või kooli vastuvõtmisse, õppekava kohandamisse, praktikalepingu sõlmimisse jms. Tegemist on õigustega, mis tulenevad erinevatest haridusvaldkonna õigusaktidest, sh koolieelse lasteasutuse seadusest, põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest ning mõningatel juhtudel ka kutseõppeasutuse seadusest.

Lapsevanemal on õigus pöörduda õpetaja poole, kui ta lapsel on mure lasteaia-kaaslastega või koolis õppimisega. Lisaks igapäevasele suhtlusele saab vanem lapse muredest ja rõõmudest õpetajaga pikemalt rääkida arenguestlustel. Samuti saab vanem kaasa rääkida laiemalt, tehes ettepanekuid üldisemate küsimuste lahendamiseks. Üheks selliseks võimaluseks on osaleda hoolekogu töös.

Kui lapsevanem vajab nõustamist koolieelses vanuses lapse kasvatamise ja õppimise kohta, on tal seda õigus saada oma kodukoha teeninduspiirkonna lasteaia õpetajatelt, direktorilt, õppealajuhatajalt, lasteaias töötavalt liikumis- ja muusikaõpetajalt, logopeedilt ning teistelt õppe- ja kasvatusalal töötavalt inimestelt. Et nõustamist saada, ei pea laps lasteaias käima, vaid võib olla ka kodune või käia lapsehoius (KELS § 22 lg 3). Seda, milline lasteaed on sul kodu järgi teeninduspiirkonna lasteaed, saad teada oma kohalikest omavalitsusest.

Lapse koolimineku võib muuta senist pereelu korraldust, mis võib häirida ka vanemate tööelu.

Vanema jaoks on tähtis, et samal ajal kui tema on tööl, oleks algklassides käiv laps kindlas kohas. Üheks võimaluseks on pikapäevärühm, mis pikendaks koolis viibimise aega. Vanematel on hoolekogu kaudu õigus teha ettepanek pikapäevärühma

moodustamiseks. Hoolekogu ettepanekul on kool koostöös kooli pidajaga kohustatud korraldama pikapäevarühma moodustamise (PGS § 38).

Vanemal on ka endal õigus oma lapse haridusteed toetada. Selleks on tal võimalik luua kodus õppimist soodustavad tingimused ja õppes osalemise eeldused, teha koostööd kooliga, pöörduda vajadusel nõustamismeeskonna poole jne (PGS § 11 lõige 1). Kui vanemal ei ole võimalik oma last toetada, siis on tal õigus saada lapse õiguste kaitsmiseks abi valla- või linnavalitsuselt (PGS § 11 lõige 2). Seaduse mõte on selles, et iga laps saaks kohustusliku põhikoolihariduse hästi ja võimetekohaselt lõpetatud ka siis, kui pere peaks sattuma mingitesse suurematesse raskustesse ja ei suuda oma kohustusi ise täita.

Õigus maksustamisperioodi tulust maha arvata koolituskulud

Lisaks tavapärasele tasuta kooliharidusele on vanemal võimalik valida oma lapsele tasuline üldharidust pakkuv erakool. Samuti on tasulised trennid, muusikakoolid, kunsti- ja tehnikaringid ning teised huviharidust pakkuvad huvikoolid. Tulumaksuseaduse (TuMS) kohaselt on vanemal õigus need tasud enda tulust maha arvata. Siinjuures tuleb aga tähele panna, et tulumaksuseaduse vastavad sätted kohalduvad üksnes õppekava alusel huviharidust pakkuvate huvikoolide suhtes.

Vanemal on õigus maksustamisperioodi tulust maha arvata enda ja oma alla 26 aasta vanuse lapse koolituskulud (TuMS § 26). Koolituskuludeks on õppimise eest tasutud kulud haridusasutusele, millel on asjaomase õppekava kohta tegevusluba, registreering Eesti Hariduse Infosüsteemis või õigus kõrgharidustasemel õpet läbi viia. Koolituskulud on ka eelloetletutega samaväärses välismaa õppeasutuses õppimise või nende õppeasutuste korraldatavate tasuliste kursuste tasud.

Täienduskoolituse korral peab õppe läbiviijal olema tegevusluba või ta on esitanud õppe läbiviimiseks majandustegevusteate. Täienduskoolituse õppekava eesmärk peab olema tasemeõppe õppekavas sisalduva või kutsestandardis kirjeldatud kutse-, ameti- või erialase kompetentsi saavutamine või keeleõpe. Koolituskuluna ei käsitata osade mootorsõiduki kategooriate juhi koolituse kulusid. Huvikoolis õppimise eest tasutud kulu käsitatakse koolituskuluna juhul, kui huvikoolis õppija on koolituskulu tasumise kalendriaasta 1. jaanuaril alla 18 aasta vanune (TuMS § 26 lõige 2¹).

VANEMAL ON ÕIGUS TEHA NII, ET LAPSEL OLEKS HEA OLLA

MEIL KÕIGIL ON ÕIGUS ÕNNELIKULE LAPSEPÕLVELE

Vanemal on õigus olla oma käitumisega lapsele eeskujuks nii koduseid toimetusi tehes kui ka liikluses autoroolis olles. Vanemal on õigus pakkuda oma lapsele kodusoojust ja lugeda õhtuti lapsele raamatut ette.

Sul on seega võimalus pakkuda oma lapsele kõike seda, mida riik, kohalik omavalitsus, sõbrad ja tuttavad ei saa sinu asemel pakkuda. Seda võimalust tuleb kasutada. Samas on hea teada, et ka siin on mõned lihtsad reeglid juba kirja pandud.

Õigus last toetada, kaitsta ja kasvatada – muide, see on ühtlasi kohustus

Lapsevanema õigused seoses laste kasvatamisega on sätestatud lastekaitseaaduses (LasteKS).

Lapse arengu ja kasvu loomulikuks keskkonnaks on perekond. Esmane vastutus lapse õiguste ja heaolu tagamise eest on lapsevanemal või sellel inimesel, kes last kasvatab (LasteKS § 7 lõige 1).

Last kasvatavat inimest peavad lapse õiguste ja heaolu tagamisel toetama riigi ja omavalitsuste ametiasutused ning avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud vastavalt oma pädevusele (LasteKS § 7 lõige 2).

Kui Sa kahtled lapse heaolus, siis ära kõhkle, vaid tegutse lapse huvides.

Kui laps vajab abi, on vanem kohustatud otsima abi ja vajadusel tegema koostööd lastekaitsetöötaja või teiste lapsega töötavate isikutega (LasteKS § 22 lõige 3). Oluline on tagada lapse heaolu. Kõigis lapsi puudutavates ettevõtmistes tuleb esikohale seada lapse huvid ja tagada lapse heaolu. Lapsel on õigus elule, ellujäämisele, arengule, võrdsele kohtlemisele ilma igasuguse diskrimineerimiseta, iseseisvaks seisukohavõtuks kõigis teda puudutavates küsimustes ning õigus väljendada oma vaateid (LasteKS § 5).

Õigus kaitsta last avalikus suhtlusruumis – meedial pole mitte mingisugust õigust lapsi oma huvides ära kasutada!

Ajakirjanikud on alati huvitatud eelkõige heast loost ja teadupoolest on inimestest rääkiv hea ajakirjanduslik lugu võimalikult isiklik ja konkreetne. Võib juhtuda, et ajakirjanik esitab küsimusi, mis lähivad ajakirjanduseetika koodeksiga vastuollu, kasutades ära laste või lastevanemate kogenematust meediaga suhtlemisel. Seepärast on hea meeles pidada, et kõigile ajakirjanike küsimustele ei pea vastama – lapseva-

nemal on õigus kaitsta oma eraelu ja oma last ning otsustada ise, kui palju infot ta tahab meediaga, st avalikkusega jagada.

Eesti ajakirjanduseetika koodeksi kohaselt ei tohi kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi (punkt 1.5) ja ei tohi kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogemata inimesi (punkt 3.2). Üldjuhul tuleb last küsitleda või temast ülesvõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava inimese juuresolekul või nõusolekul (punkt 6). Kajastada ei tohi vanemate vaidlusi laste hooldusküsimuste üle (punkt 4.7). Õigusrikkumiste, kohtuasjade ja õnnetuste kajastamisel tuleb kaaluda, kas asjaosaliste äratuntav esitamine on vajalik ja kas see võib põhjustada inimesele kannatusi. Ohvreid ja alaealisi kurjategijaid üldjuhul avalikkuse jaoks ei tuvastata (punkt 4.8). Lähtuda tuleb põhimõttest, et inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale võib avaldada vaid juhul, kui avalik huvi kaalub üles inimese õiguse privaatsusele (punkt 4.9).

Seistes lapse eneseväarikuse eest, tagad Sa lapse heaolu ja tema võrdse kohtlemise – laps tajub täiskasvanust ehk enamgi maailma ebaõiglust.

Samu põhimõtteid on vanemal õigus järgida ka isiklike sõnumite jätmisel üksikõik millisesse avalikku suhtlusruumi. Ka see on üks võimalustest seista hea oma lapse heaolu eest.

Õigus veeta oma lapsega koos aega

Käia lastega põnevates kohtades ja jagada vahetult kogetu üle mõtteid – see on üks võimalustest lapsega koosolemiseks. Kõikvõimalike meelelahutuslike kohtade kõrval on Eesti erinevates paikades heal tasemel muuseumid, millede külastamine on enamasti tasuta.

Hea on teada, et riigimuseumi külastus on tasuta 8-aastasele ja nooremale lapsele, puudega kuni 16-aastasele noorele ja tema saatjale ning tema sügava puudega 16-aastasele ja vanemale inimesele ning tema saatjale (MuuS § 20 lõige 3 punkt 1). Lisaks peavad riigimuseumid kehtestama eraldi hinna piletile, mis võimaldab ühise soodsama sissepääsu kuni kahele täiskasvanule koos lastega (MuuS § 20 lõige 3 punkt 2).

Õigus toetada last tööharrumuste saamisel – eks see ole jälle ühtaegu nii õigus kui ka kohustus

Laps ei jää lapseks igavesti. Ükskord tuleb ka lapsel teha oma valikud, minna tööle, seista enda ja oma laste eest. Tööharrumuste tekitamine kodust väljaspool, kus vanemal ei ole võimalik alati ise olla tööandjaks, on samuti osa lapse toetamisest. Aegsasti jõukohase töökogemuse saamine on lapsele igati kasulik ning arendav. Vanema õigust suunata last töökogemust omandama ei tohi segamini ajada laste töö kurja ärakasutamisega.

Alaealise esimeste päris tööülesannete täitmisel on vanemal õigus ja ka kohustus olla üks osapooltest, kes vastutab, et tema lapse tööülesanded oleksid eakoha-

sed. Ilma vanema nõusolekuta ei saa laps tööle minna (TLS § 8). Täiendavalt kontrollib 7–14-aastaste laste tööle lubamist tööinspektor pärast tööandja poolt tehtud vastavat registrikannet töötamise registris.

Alaelse töötamise piirangud tulenevad nii tervisekaitse nõuetest kui ka sellest, et tagada koolikohustuslikule noorele piisavalt aega õppimiseks. Töölepingus on seadusega kehtestatud erinevad piirangud vastavalt noore vanusele. Koolivaheajal ei tohi laps töötada rohkem kui pool iga koolivaheaja kestusest.

Kui 7–12-aastane laps võib teha kerget tööd kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamitegevuse alal, siis 13–16-aastane koolikohustuslik noor võib täita lihtsamaid tööülesandeid, mis ei nõua suurt kehalist või vaimset pingutust (TLS § 7). Laps (täiskasvanuks saab laps 18-aastaselt) ei tohi teha tööd, mis ületab tema kehalisi või vaimseid võimeid ja ohustab tema kõlblust või sisaldab ohte, mida ta ei suuda õigel ajal märgata ega ära hoida kogemuse või väljaõppe puudumise tõttu. Töö ei tohi takistada lapse sotsiaalset arengut ja hariduse omandamist ega ohustada tema tervist töö iseloomu või töökeskkonna ohutegurite tõttu.

Seaduses on toodud ka näitlik loetelu, mida 13-aastane laps teha võib: põllumajandustöid, kaubandus- või teenindusettevõttes tehtavaid abitöid, toitlustus- või majutusettevõttes tehtavaid abitöid.

Vanus ei tohi olla töötamise takistuseks, kuid arvestama peab lapse vanuse ja arengutasemega.

Lapsega võib sõlmida käsunduslepingu samamoodi nagu täiskasvanuga.

Töölepingu kohta sätestatud ei kohaldata lepingule, mille kohaselt töö tegemiseks kohustatud isik on töö tegemise viisi, aja ja koha valikul olulisel määral iseseisev (TLS § 1 lõige 4). Sellisel juhul on võimalik sõlmida käsundusleping (VÕS § 619), mida peab täitma töö tegija (käsundisaaja) vastavalt oma teadmistele ja võimetele töö tellija jaoks parima kasuga ning ära hoidma kahju tekkimise käsundiandja varale (VÕS § 620 lõige 2). Teisalt peab töö tellija (käsundiandja) arvestama tööd tegeva noore inimese vanuse ja arengutasemega. See nõue käib nii töö kestuse, aja ja ka raskuse kohta. Seda nõuab ka lastekaitse seadus, mille kohaselt on täiskasvanud lapse heaolu eest vastutavad.

Lastekaitse seaduse ja töölepinguseaduse koostoimes tuleb tagada ka muudes lepingulistest suhetes lapse ohutus elule ja tervisele ning piisav juhendatus tööga kaasnevatest riskidest. Ka käsunduslepinguga tehtav töö ei tohi lapse tervist mingil juhul rikkuda.

Mööda ei saa vaadata ka vanema nõusolekust lubada enda lapsega sõlmida käsundusleping. Oluline on ka vanema kohustus mõista, kas tehtav töö võib last kuidagi kahjustada või mitte. Seega ei ole üksnes lepinguliigi valik ning seejärel lepingu sõlmimine ja hommikul lapse tööle saatmine piisavad lapse heaolu ja ohutuse tagatised.

Lapse heaolu tagamiseks töö tegemisel on täiskasvanute vastutustundlik suhtumine ja teadlikkus, kuidas laps oma ülesandeid täidab.

13–16-aastaselt noortel aitab tööd leida see, et nende töölevõtmine on tööandjale kasulik. Tööandja saab riigilt alaealiste töötamise toetust 30% iga 13–16-aastase töötaja brutotöötasust. Toetust makstakse nii töölepingu kui ka käsundus-, töövõtu- või muu võlaõigusliku lepingu alusel töötanud noore eest. Alaealise töötamise toetuse saamiseks peab tööandja olema aasta jooksul tasunud neile brutotöötasuna kokku vähemalt 1000 eurot.

Loomulikult on vanemal õigus arendada lapses tööharjumusi ka kodus. Perekonnaseaduse § 114 sätestab, et kuni laps elab koos oma vanematega ja need teda kasvatavad või ülal peavad, on laps kohustatud vastavalt oma võimetele ja võimalustele vanemaid kodus majapidamises abistama. Kuid ka koduseid tööülesandeid andes peaks vanem jälgima, et ta ei seaks ohtu lapse elu ja tervist ning annaks piisavalt aega ka puhkamiseks.

Seaduste loetelu koos lühenditega

Avaliku teenistuse seadus – ATS

Erakooliseadus – EraKS

Kaitseväeteenistuse seadus – KVTS

Kogumispensionide seadus – KoPS

Koolieelse lasteasutuse seadus – KELS

Kutseõppeasutuse seadus – KutÕS

Lastekaitse seadus – LasteKS

Muuseumiseadus – MuuS

Perehüvitiste seadus – PHS

Perekonnaseadus – PKS

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus – PISTS

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus – PGS

Põhiseadus – PS

Soolise võrdõiguslikkuse seadus – SoVS

Sotsiaalhoolekande seadus – SHS

Sotsiaalmaksu seadus – SMS

Tervishoiuteenuste korraldamise seadus – TTKS

Tulumaksuseadus – TuMS

Töölepingu seadus – TLS

Õppetööstuse ja õppelaenu seadus – ÕÕS

Ravikindlustuse seadus – RaKS

Ülikooliseadus – ÜKS

Rakenduskõrgkooli seadus – RakKKS

Võlaõigusseadus – VÕS

Abi saamiseks võib lapsevanem pöörduda:

Võrdõigusvoliniku kantseleist saab abi, kui inimene kahtlustab, et teda on diskrimineeritud ehk halvemini koheldud soo, rahvuse, rassi, usutunnistuse, veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse tõttu. Sooliseks diskrimineerimiseks loetakse muuhulgas isiku ebasoodsam kohtlemine seoses raseduse ja sünnitamisega, lapsevanemaks olemisega, perekondlike kohustuste täitmisega, samuti sooline ja seksuaalne ahistamine.

Voliniku poole saab oma küsimusega pöörduda vabas vormis, saates e-kirja aadressile avaldus@svv.ee või kasutades meie avalduse vormi veebilehel <http://www.vordoigusvolinik.ee/millise-murega-saab-abi/>.

Avalduses peab olema ära toodud asjaolud, mille alusel saab eeldada diskrimineerimist. Voliniku kantseleist saab vastuse, kas kedagi on ebavõrdselt koheldud mõne ülal loetletud tunnuse tõttu. Volinik annab tasuta õigusnõu, kuidas kaitsta oma õigusi diskrimineerimise korral, ning abistab ja nõustab inimesi diskrimineerimise kohta avalduste esitamisel.

Töösuhtes töölepingust tulenevate küsimuste puhul saab tööpäeviti helistada tööinspeksiooni infotelefonile 640 6000 või saata küsimuse e-postiga aadressile: jurist@ti.ee. Töövaidlusi lahendavad töövaidluskomisjonid. Töövaidlusavaldus tuleb esitada töökoha piirkonna töövaidluskomisjonile. Avalduses peab esitama konkreetsed nõuded, nõude aluseks olevate asjaolude kirjeldus ja tõendid, mis kinnitavad asjaolusid ja avaldaja väiteid. Diskrimineerimisvaidluse puhul peab avalduses olema välja toodud ka asjaolud, mille alusel saab eeldada ebavõrdselt kohtlemise aset leidmist. Avalduse vormi, selgituse avalduse täitmise kohta ning töövaidluskomisjonide tööpiirkonnad ja kontaktid on avaldatud tööinspeksiooni veebilehel <http://www.ti.ee/est/toeoesuhted-toeovaidlus/toeovaidluste-lahendamine/avalduse-esitamine-toeovaidluskomisjonile/>

Laste turvatundega, heaoluga, arenguga jms seotud küsimustega võib pöörduda elukohajärgse kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö või lastekaitse töötaja poole.

Kui laps käib lasteaias, siis õppe- ja kasvatusküsimustes võib alati nõu küsida oma lasteaia pedagoogidelt, s.o õpetajatelt, direktorilt, õppeala juhatajalt ning teistelt õppe- ja kasvatusala töötajatelt. Lapsevanem võib kohaliku omavalitsuse teeninduspiirkonna järgesse lasteasutusse õppe- ja kasvatusküsimustega pöörduda ka siis, kui laps lasteaias ei käi.

Kui laps käib koolis, siis võib lapsega seotud murega alati pöörduda oma kooli poole. See kehtib nii põhikooli, gümnaasiumi, kutsekooli, rakendusliku kõrgkooli kui ka ülikooli kohta.

Õiguskantsler täidab ka ÜRO lapse õiguste konventsioonist tulenevaid lapse õiguste kaitse ja edendamise ülesandeid ning on väärkohtlemise ennetusasutus. Teil on õigus pöörduda õiguskantsleri poole, kui leiate, et mõni õigusnorm on põhiseadusega vastuolus. Samuti saate pöörduda õiguskantsleri poole, kui Teie arvates on avalikke ülesandeid täitev isik või asutus käitunud Teie või Teie lapse suhtes ebaõiglaselt. Avalikud ülesanded on näiteks sotsiaaltoetuste maksmine, sotsiaal-

teenuste osutamine, kohtutäituri tegevus (nt elatisnõude täitmisel), koolikorraldus, lastekaitse jms. Vaata pöördumise aluste kohta lisaks õiguskantsleri veebilehelt: <http://oiguskantsler.ee/et/millal-oiguskantsler-saab-aidata>

Ükski ülaltoodud asutus ei saa lahendada eraisikute vahelisi vaidlusi, sh lapsevanemate vahelisi hooldusõiguse vaidlusi. Samuti ei lahenda ükski ülaltoodud asutus avaldusi, mida samal ajal lahendab kohus, politsei või prokuratuur või milles kohus on teinud otsuse. Kui Teie õiguste kaitsmiseks on võimalik pöörduda mõne muu asutuse poole, kes saab Teie õigusi konkreetsel juhul paremini kaitsta, siis on teil õigus pöörduda kõikide nende asutuste poole selgituste saamiseks, kelle poole pöörduda.

www.volnik.ee